

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Alternativní tresty v České republice a na Slovensku

Diplomová práce

2023

Bc. Lucie Petrová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie Petrová**
Osobní číslo: **H21320**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Alternativní tresty v České republice a na Slovensku**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zaměřuje na alternativní tresty v České republice a na Slovensku. Cílem teoretické části je vysvětlení základní terminologie, druhy a funkce trestů, jejich legislativní ukotvení a dále se zaměřuje na důvody vzniku alternativních trestů a na jejich výhody a nevýhody. V praktické části se práce zaměřuje na komparaci alternativních trestů v České republice a na Slovensku. Při komparaci se budu podrobněji věnovat vývoji vězeňství v posledních letech, funkci probační a mediační služby a následně provedu komparaci vybraných alternativních trestů a jejich zastoupení v jednotlivých zemích. Cílem této části je zjistit, jaké jsou mezi systémy rozdíly a provést jejich srovnání, ze kterého bude patrné, v čem se tyto systémy shodují anebo naopak rozcházejí.

Seznam doporučené literatury:

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MACKENZIE, Doris L. Sentencing and Corrections in the 21st Century: Setting the Stage for the Future [online]. National Institute of Justice (NIJ), 2001 [cit. 2022-03-25]. ISBN 96-SC-LX-0001. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh241/files/archives/ncjrs/189106-2.pdf>
- SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PŮRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **2. května 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **2. května 2023**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. května 2022

Práci s názvem *Alternativní tresty v České republice a na Slovensku* jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

.Bc. Lucie Petrová v. r

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Albínu Škovierovi, PhD. za vedení při zpracování práce, užitečné rady a hlavně trpělivost.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na alternativní tresty v České republice a na Slovensku. Cílem teoretické části je vysvětlení základní terminologie, druhy a funkce trestů, jejich legislativní ukotvení a dále se zaměřuje na důvody vzniku alternativních trestů a na jejich výhody a nevýhody. V praktické části se zaměřuje na komparaci vězeňského systému, funkci probační a mediační služby a srovnání vybraných alternativních trestů v České republice a na Slovensku.

Klíčová slova:

Alternativní trest, restorativní justice, probační a mediační služba, vězeňství

Annotation

The diploma thesis focuses on alternative punishments in the Czech Republic and Slovakia. The aim of the theoretical part is to explain the basic terminology, types and functions of punishments, their legislative anchoring and it further focuses on the reasons for the emergence of alternative punishments and their advantages and disadvantages. In the practical part, it focuses on the comparison of the prison systems, the function of the probation and mediation service and the comparison of selected alternative punishments in the Czech Republic and Slovakia.

Keywords:

Alternative punishments, restorative justice, probation and mediation service, imprisonment

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 TEORETICKÁ ČÁST	13
1.1 ALTERNATIVNÍ TRESTY K TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	13
1.2 RESTORATIVNÍ JUSTICE	14
1.3 TRESTNÝ ČIN –PŘEČIN, ZLOČIN, PŘESTUPEK.....	14
1.4 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST	15
1.5 PODEZŘELÝ, OBVINĚNÝ, OBŽALOVANÝ A ODSOUZENÝ	16
1.6 FUNKCE TRESTU V KONTEXTU TEORIÍ TRESTU.....	17
1.6.1 <i>Retributivní (odplatná) teorie</i>	17
1.6.2 <i>Teorie odstrašení</i>	17
1.6.3 <i>Rehabilitační (nápravná) teorie</i>	18
1.6.4 <i>Eliminační (vyučovací) teorie</i>	18
1.6.5 <i>Restituční (kompenzační) teorie</i>	19
1.7 TRESTNÍ ZÁKONÍK A TRESTNÍ ŘÁD.....	19
1.7.1 <i>Legislativní rámec realizace výkonu trestu v Česku</i>	20
1.7.2 <i>Legislativní rámec realizace výkonu trestu na Slovensku</i>	21
1.8 DŮVODY VZNIKU ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ	22
1.8.1 <i>Vznik v České republice</i>	22
1.8.2 <i>Vznik na Slovensku</i>	24
1.9 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	25
1.9.1 <i>Probační a mediační služba v České republice</i>	26
1.9.2 <i>Probační a mediační služba na Slovensku</i>	27
1.10 ÚČEL TRESTÁNÍ.....	29
1.10.1 <i>Absolutní teorie</i>	30
1.10.2 <i>Relativní teorie</i>	30
1.10.3 <i>Smíšená teorie</i>	30
1.10.4 <i>Smysl výkonu trestu a jeho filozofie</i>	31
1.11 ALTERNATIVNÍ TREST.....	31
1.11.1 <i>Systém alternativních opatření</i>	31
1.11.2 <i>Druhy alternativních trestů k trestu odnětí svobody</i>	32
1.11.3 <i>Výhody a nevýhody alternativních trestů</i>	32
2 KOMPARACE VYBRANÝCH ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ V ČR A NA SVK	35
2.1 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	35
2.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE VÝZKUMU	35
2.3 CÍL VÝZKUMU	35
2.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	35
2.5 METODOLOGIE A METODIKA VÝZKUMU	35

2.6	HLAVNÍ ZNAKY PRO KOMPARACI	36
2.7	VLASTNÍ VÝZKUM	36
2.7.1	<i>Podmíněný trest odnětí svobody v České republice .....</i>	36
2.7.2	<i>Podmíněný trest odnětí svobody na Slovensku.....</i>	37
2.7.3	<i>Domácí vězení v České republice.....</i>	38
2.7.4	<i>Domácí vězení na Slovensku .....</i>	39
2.7.5	<i>Obecně prospěšné práce v České republice.....</i>	40
2.7.6	<i>Trest povinné práce na Slovensku.....</i>	41
2.7.7	<i>Peněžitý trest v České republice.....</i>	42
2.7.8	<i>Peněžitý trest na Slovensku .....</i>	43
2.7.9	<i>Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v České republice.....</i>	44
2.7.10	<i>Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce na Slovensku .....</i>	45
2.7.11	<i>Vyhoštění v České republice .....</i>	45
2.7.12	<i>Vyhoštění na Slovensku.....</i>	46
2.8	VÝSLEDKY VÝZKUMU	47
3	DISKUZE NAD VÝSLEDKY VÝZKUMU	54
4	ZÁVĚR.....	56
5	POUŽITÁ LITERATURA	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Podmíněný trest odnětí svobody	48
Tabulka 2 - Domácí vězení	49
Tabulka 3 - Obecně prospěšné práce/ Trest povinné práce.....	50
Tabulka 4 - Peněžitý trest.....	51
Tabulka 5 - Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	52
Tabulka 6 - Vyhoštění	53

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
SK	Slovensko
PMS	Probační a mediační služba
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
EU	Evropská Unie
OPP	Obecně prospěšné práce
ČSAV	Československá akademie věd
ESMO	Elektronický systém monitoringu obviněných a odsouzených

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá komparací alternativních trestů v České republice a na Slovensku. Podrobněji se věnuje konkrétně trestu podmíněného odnětí svobody, domácího vězení, obecně prospěšných prací, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trestu vyhoštění.

Alternativní tresty a celkově myšlenka restorativní justice jsou z mého pohledu tím správným směrem, kam by se v budoucnu měla trestní justice a obecně udělování trestů posouvat. Retributivní justice je aktivně využívána již velmi dlouho a dle počtu populace, která se stále nachází ve vězení a dle měřítka recidivy, můžeme vidět, že její výsledky nejsou zrovna pozitivní. V prosazování alternativních trestů vidím hlavně úlevu z ekonomického hlediska a doufám ve snížení recidivy.

Nalézání správného tématu mé závěrečné práce mi zabralo hodně času, jelikož jsem stále nemohla nalézt něco, v čem bych viděla smysl do budoucna a chtěla se tím hlouběji zabývat. V procesu hledání jsem náhodně narazila na alternativní tresty, o kterých jsem do té doby neměla valný přehled. Toto téma mě velmi zaujalo, dokonce jsem i byla na praxi na Probační a mediační službě, abych prohloubila svou znalost v tomto odvětví a mohla kvalitně zpracovat svou práci.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se práce zabývá vymezením základních pojmů, mezi které patří třeba restorativní justice či blíže specifikuje trestné činy. Dále přibližuje vznik alternativních trestů a jejich funkci v kontextu teorií trestů. Část se věnuje také legislativní stránce problematiky, kde přibližuji specifika trestního zákona a trestního řádu v obou zemích a navazuji zákony týkající se vězeňství a celkově realizace výkonu trestu. Následně práce také přibližuje účel ukládání trestů a podrobněji se zabývá funkcí probační a mediační služby v České republice a na Slovensku.

V praktické části komparuji vybrané alternativní tresty v České republice a na Slovensku. Konkrétněji se jedná o podmíněný trest odnětí svobody, domácí vězení, peněžitý trest, trest obecně prospěšných prací, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění. Cílem komparace a nalézt shody a rozdíly v podobách a ukládání těchto trestů.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Alternativní tresty k trestu odnětí svobody

„*Neexistuje jednotně přijímaná definice alternativního trestu (sankce), obecně se jedná o trest nespojený s odnětím svobody.*” (Černíková in Bělík, 2017, s. 92) Dále vysvětluje, že alternativní trest nesmí pro jedince znamenat ztrátu svobody a je podmíněný tím, že je pachatel schopný vyhovět těm podmínkám, které mu alternativní trest ukládá.

Existence alternativních trestů má několik důvodů. Důležitá skupina jsou důvody humanitní, kam řadíme například to, že uvěznění představuje podstatnou překážku reintegraci a resocializaci. Z ekonomického pohledu je významné i to, že uvěznění jedince je více nákladné než uložit alternativní trest. (Černíková in Bělík, 2017)

Jandourek (2003, s. 78) vysvětluje alternativní tresty následně: „*K alternativním trestům patří: veřejně prospěšné práce, pokuta, finanční náhrada. Alternativní jsou i programy ke smíření (narovnání) narušitele a poškozeného a terapeutická péče.*”

Některé z forem alternativních trestů se začaly rozvíjet koncem 19. století. S tím souvisí i rozvoj probace. V USA a zemích Západní Evropy se alternativní tresty začaly více rozvíjet až v 50. letech 20. století. Tento nárůst zájmu byl podmíněn tím, že po druhé světové válce prudce stoupla kriminalita a již tehdy jsme se setkávaly s problémem, který se táhne až do současnosti, a tím problémem je přeplnění věznic. Jako další proměnná se zde vyskytlo to, že ukládaný trest uvěznění nebyl efektivní, a to vyvolalo snahu o zavedení nových postupů, které by byly méně nákladné a přitom účinnější. (Matoušek, 2003)

„*Trestní politika v šedesátých a sedmdesátých letech se v těchto zemích vyznačovala výrazným úsilím o reformy ve vězeňství, o nichž se hovoří jako o humanizaci či liberalizaci vězeňského systému. Začínají se zavádět nové výchovné, sociální, a (psycho)terapeuticky zaměřené způsoby práce s pachateli.*” (Matoušek, 2003, s. 180)

Od roku 2017 počet lidí s udělenými alternativními tresty v Evropě dle zprávy vydané Radou Evropy poměrně prudce narostl. V roce 2019 si mimo vězení svůj trest odpykávalo až 1,81 milionu vězňů. Průměr v ukládání alternativních trestů je 169 lidí na 100 tisíc obyvatel. Díky tomuto údaji můžeme pozorovat, že Česko je nad průměrem, jelikož jeho poměr alternativně odsouzených je 248 lidí na 100 tisíc obyvatel. Nejvíce se dle statistiky alternativní tresty uplatňují v Turecku, Belgii a Velké Británii. I přes to, že se Česká republika snaží hojně využívat alternativní tresty, neustále vyvstává ten problém, že dle Rady Evropy

patří Česko mezi země s nejvyšším počtem vězňů, kdy se v Česku nachází 209 osob na 100 tisíc obyvatel ve vězení oproti průměrným 103 osobám na 100 tisíc obyvatel. (Advokátní deník, 2019)

1.2 Restorativní justice

Restorativní justice vznikla v USA ve zhruba polovině 80. let minulého století. Jedná se o novou trestněpolitickou koncepci, která se postupně z USA začala šířit i do Západní Evropy. (Černíková, 2008)

Pojem restorativní můžeme jinak definovat i jako nápravnou či obnovující justici. *„Pojem restorativní justice lze ve skutečnosti vyložit jako určitý koncept zacházení s pachateli, odlišný od klasické nebo retributivní (trestající justice), vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost nepředstavuje adekvátní reakci společnosti na kriminalitu.“* (Karabec in Ščerba, 2014, s. 23)

Také je třeba připomenout ten fakt, že ačkoliv spolu restorativní justice a alternativní tresty úzce souvisí, v žádném případě je nemůžeme považovat za synonyma. Tyto jednotlivé systémy mohou pracovat i jinak než souběžně, i když se vzájemně doplňují (alternativní tresty vytváří lepší prostředí pro realizaci postupů restorativní justice). Zároveň restorativní justici nemůžeme pokládat za protiklad justice represivní, i když přístupy k samotné podstatě trestného činu mají odlišné přístupy. Restorativní justice na trestný čin pohlíží nejen jako na porušení zákona, ale zaměřuje se i na to, že došlo ke konkrétnímu konfliktu mezi pachatelem a poškozeným. (Ščerba, 2014)

Restorativní justice nabízí několik programů, jako jsou třeba setkání mezi pachatelem a obětí, kde dochází k rozprav nad spáchanou újmou a je možné diskutovat o případné náhradě. Dále nabízí setkání pachatele s rodinnou skupinou, kde se sejdou všichni zasažení provedeným trestným činem. Je také možné uspořádat setkání v kruhu, které pochází od původních Američanů a má za účel vyjednávání příměří. Této akce se účastní celá komunita a důležitým faktorem je zde vyjednávání. (Mackenzie, 2001)

1.3 Trestný čin –přečin, zločin, přestupek

Trestné činy se dělí na zločiny a přečiny. Trestným činem v českém právu se rozumí čin, který je protiprávní, trestní zákon ho označuje za trestný a zároveň vykazuje znaky, jaké jsou určeny v daném zákoně. (§ 13 TrZ)

„Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“ (§ 13 odst. 2 TrZ)

„Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“ (§ 13 odst. 3 TrZ)

Trestný čin je tvořen dvěma zásadními znaky, které se musí vyskytovat současně. Jedná se o to, aby vykazoval zákonně určené známky trestného činu a zároveň je tento čin nebezpečný pro společnost. (Jelínek, 2009)

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění a trestný čin spáchaný dítětem do 15 let nazýváme jako čin jinak trestný. Skutkovou podstavu trestného činu vždy tvoří 5 činitelů, mezi které patří: objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a protizákonnost. Za objekt považujeme společenské vztahy, hodnoty a zájmy. Objektivní stránka trestného činu prokazuje, jakým stylem byl čin spáchán a jaké má tento čin následky. Dále se sleduje i vztah mezi jednáním a jeho následkem. Za subjekt je označený pachatel, kterým může být fyzická i právnická osoba. Subjektivní stránka se skládá ze dvou složek, složky zavinění (vyskytuje se vždy, jedná se o úmysl pachatele) a fakultativní (vyskytuje se jen u některých činů, jedná se o pohnutku pachatele). Subjektivní stránka trestného činu je motiv pachatele, jenž sledujeme hlavně ovšem zavinění, u kterého musíme posuzovat, zda bylo úmyslné či způsobené nedbalostí. (Mitlöchner, 2014)

„Přestupek je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem. Jde o jednání nižšího stupně závažnosti než trestný čin.“ (§ 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich)

1.4 Trestní odpovědnost

Pojem trestní odpovědnost se úzce váže s pojmem trestný čin, jelikož bez trestného činu by trestní odpovědnost nemohla existovat. Trestní odpovědnost znamená to, že pachatel je odpovědný za trestný čin, který spáchal. Lze uplatňovat tehdy, pokud se jedná o případ, který je společensky škodlivý a pokud nepostačuje odpovědnost podle jiných předpisů.

Trestní odpovědnost má jasně určené podmínky, mezi které se řadí věk, přičetnost, spáchaní trestného činu a zavinění. Pachatel může být odpovědný pouze za ten čin, který je definovaný jako trestný podle trestního zákoníku a je definován pod konkrétními paragrafy.

Dále může být trestně odpovědný pouze ten jedinec, který dosáhl věkové hranice 15 let. Pachatel trestného činu ve věkové hranici pod 15 let ještě odpovědný není. Podmínku přičetnosti posuzuje psychiatr, který určuje, zda pachatel při spáchání činu netrpěl duševní poruchou, která by mu neumožňovala rozeznat protiprávnost prováděného jednání. U mladistvých je navíc ta podmínka, že se musí prozkoumat jejich rozumová vyspělost, aby se určilo, jestli byl jedinec schopen rozeznat nebezpečnou povahu svého jednání s ohledem na společnost. Dále odpovědnost stojí na zavinění, což znamená, že pachatel musel trestný čin spáchat úmyslně ať už přímo nebo nepřímo. Trestní zákoník ovšem může stanovit to, že dostačující může být i zavinění z nedbalosti. Trestní odpovědnost může zaniknout promlčením a existují také výluky z trestní odpovědnosti, jako je třeba krajní nouze či nutná obrana. (Trestní odpovědnost, online)

1.5 Podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený

Osoba, proti které je vedeno trestní řízení může být označována různými pojmy, mezi které patří podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený. Označení se uděluje na základě toho, v jaké fázi trestního řízení se momentálně vyskytuje. Práva pachatele se v závislosti na fázi řízení mění. Podezřelý je osoba, proti které nebylo zahájeno trestní stíhání, ale byla zadržena dle trestního řádu. Dále se tímto pojmem označuje osoba ve zkráceném přípravném řízení. Pokud je proti pachateli zahájeno trestní stíhání a je nařízeno hlavní líčení, stává se obviněným. Pokud je proti němu vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci, nebo pravomocný trestní příkaz, stává se odsouzeným. (Hinkelmannová, 2018)

Mezi právy obžalovaného se klade důraz zejména na to, že bude stíhán zákonným způsobem, tudíž v souladu s trestním řádem, má právo vypovídat ve svém rodném jazyce, tudíž je možné k obhajobě přibrat tlumočnicka, může uplatnit všechny zákonné prostředky pro svou obhajobu a zároveň si zvolit svého obhájce a může také činit důkazní návrhy. Dále se může vyjádřit ke všem obviněním a důkazům, ovšem není to jeho povinností, a může se rozhodnout nevypovídat. O tomto konkrétním právu musí být obviněný poučen. Nejpozději na začátku prvního výslechu musí být obviněnému doručen opis usnesení a musí mu být umožněno nahlédnout do písemných poznámek. Po skončení vyšetřování má právo nahlédnout do spisu a seznámit se s výsledky vyšetřování. Kromě práv má obžalovaný také své povinnosti, mezi které patří například dostavení se k soudu, podrobení se osobní prohlídce, musí se také podrobit domovní prohlídce či prohlídce pozemku a jiných prostor, musí se podrobit prohlídce duševního zdraví, a také si musí nechat vykonat prohlídku těla,

odběry krve a odběry biologického materiálu. (Obviněný: Práva a postavení obviněného, online)

1.6 Funkce trestu v kontextu teorií trestu

Novotný (2008) popisuje několik teorií, které se zabývají tím, že popisují jednotlivé funkce trestání.

1.6.1 Retributivní (odplatná) teorie

Tato teorie považuje trest za přirozený důsledek pachatelova jednání. Využívá se zde zrcadlového odrazu – trest musí být pro pachatele újmou, která ve svém rozsahu odpovídá újmě, kterou sám pachatel spáchal na oběti. Tato teorie vychází z takové filozofie, která říká, že pachatel se sám svobodně rozhodl spáchat trestný čin a předpokládá se, že si je vědom i toho, že s jeho chováním je svázán i možný trest.

Retributivní pojetí trestu je základem pro klasickou školu trestního práva a znaky této teorie můžeme spatřovat například v myšlenkách Hegela či Kanta. Tato teorie v posledních desetiletích zažívá jakési obrození, které je podmíněno tím, že rehabilitační a resocializační metody práce s pachateli nemají jasně pozitivní výsledky. (Novotný, 2008, s. 230)

1.6.2 Teorie odstrašení

Teorie odstrašení funguje na tom principu, že velký význam přikládá tomu, že trest je pro pachatele odrazujícím faktorem, a proto pachatel upustí od opakování trestné činnosti. Dále v této teorii můžeme spatřit určitou prevenci, jelikož se zde počítá s tím, že hrozba trestu by mohla být odstrašující i pro potencionální pachatele. Myšlenka je taková, že trest pachatele odstraší sám o sobě a nebude třeba ani převýchovných prostředků, problém ovšem nastává v tom, že každý jedinec je individuální, a tudíž tuto teorii nemůžeme generalizovat. Neúspěch této teorie můžeme vidět například na tom, že jsou mezi námi osoby, které se i po potrestání dopouštějí recidivy.

„Odstrašení je někdy spojováno s myšlenkou exemplárního potrestání. Podle jeho stoupenců je koneckonců v zájmu všech členů společnosti, aby se nestali pachateli, a to opravňuje stát, aby potrestal jednotlivce dostatečně přísně pro výstrahu ostatním.“ (Novotný, 2008, s. 232)

1.6.3 Rehabilitační (nápravná) teorie

Rehabilitační teorie spatřuje cíl v tom, že pachateli je poskytnuto zacházení, které se zaměřuje na odstranění či potlačení příčiny spáchání trestného činu. Toto zacházení by se mělo začít aplikovat již v trestním řízení a následně být uplatňováno během výkonu trestu. Tato teorie je individuálně zaměřena na osobu pachatele.

Největší rozmach tato teorie získala v šedesátých letech v USA a následně se šířila do Skandinávie a ostatních evropských zemí. V souvislosti s touto teorií byly vytvořeny programy pro zacházení s různými typy vězňů a také se s tím pojí zřizování zařízení, která budou odpovídající k uplatňování nových postupů. Konkrétně se jedná o zřizování polootevřených a otevřených věznic a budování takového prostředí, které by mělo odstranit negativní vlivy, které na vězně při výkonu trestu v klasických věznicích působí. Rehabilitační teorie je základem pro probaci a postpenitenciární péči. (Novotný, 2008, s. 234)

1.6.4 Eliminační (vylučovací) teorie

Eliminační teorie spatřuje účinnost v tom, že pachatel by se měl izolovat od společnosti, a to nejen proto, že to je velký trest pro jeho samotného, ale můžeme tím i docílit ochrany společnosti. Kořeny tohoto trestu můžeme nacházet již v kmenovém společenství a starověku. Vyhnanství bylo tehdy považováno za maximálně přísný trest, který byl pro odsouzeného velmi citelný. Vyhnanství ovšem není obvykle spojováno s odnětím svobody, jedná se spíše o pobyt na určeném místě, například na Sibiři, kde kolonii vyhnanců můžeme považovat spíše za otevřené vězení.

„Hlavním prostředkem k izolaci pachatele spatřuje eliminační teorie samozřejmě v trestu odnětí svobody. Není pochyb, že umístění nebezpečných pachatelů do přísně střežených věznic je spolehlivým prostředkem, jak chránit ostatní občany.“ (Novotný, 2008, s. 236)

Problémem této teorie je ovšem to, že vězeňský systém je velmi nákladný, a tudíž trestat pouze trestem odnětí svobody by bylo velmi neekonomické. Dále můžeme vyzdvihnout to, že uvěznění je sice účinnou ochranou, ale po propuštění vězně se problém ochrany stejně stává aktuálním. Za krajní prostředek této teorie se považuje doživotní trest odnětí svobody.

1.6.5 Restituční (kompenzační) teorie

Restituční teorie klade důraz na odstranění následků spáchaného trestného činu a zaměřuje se na to, aby oběť byla kompenzována. Hlavním cílem je obnova rovnováhy v sociálních vztazích a uspokojení všech nároků. Právě s touto teorií jsou nejvíce svázány alternativní tresty a s tím spojena metoda mediace.

V posledních letech se stále více klade důraz na to, že by se měla rozvíjet restorativní justice, která jako svůj základ přijímá následující principy:

1. Zločin by měl být vnímán jako újma způsobena oběti a hrozba pro společnost, nikoliv jako překročení nastavených abstraktních pravidel, které si určuje společnost.
2. Řešení zločinu má mít za výsledek odstranění újmy.
3. Hlavním účelem společenské reakce na spáchaný trestný čin má být vytvoření podmínek k tomu, aby byly odstraněny jeho následky.
4. Ukládání přísnějších trestů pro zejména mladistvé pachatele je kontraproduktivní.
5. Práva pachatele by měla být zachována stejně tak jako práva ostatních občanů a pachatel by se měl aktivně podílet na náhradě způsobené škody. Pokud by pachatel odmítal spolupráci, tak by ho k ní měl donutit soud.
6. Škoda způsobena na oběti by se měla vnímat komplexně – mělo by se zaměřovat na všechna odvětví, kde mohlo dojít k újmě.
7. Státní orgány by se měly v řízení angažovat pouze tehdy, pokud vyjednávací postup mezi pachatelem a poškozeným nevede ke společnému řešení či jestliže je spáchaný čin natolik závažný, že je třeba klasického trestního procesu.
8. Oběť nemůže být nucena k jednání s pachatelem, pokud o to nemá zájem.

Tyto snahy o vytvoření restorativní justice jsou zde proto, že tradiční trestní politika není schopna zabránit růstu kriminality a neřeší problémy trestní justice, mezi které patří například přetížené soudy, přeplněné věznice či nízká účinnost trestů. Důležité je ale podotknout, že doba ještě není připravena na to, aby se zrušilo tradiční trestní právo. (Novotný, 2008, s. 238)

1.7 Trestní zákoník a trestní řád

Trestní právo dělíme na hmotné a procesní, kdy se v praxi hmotné trestní právo naplňuje tím procesním. V kontinentální Evropě je zvykem, že se tyto druhy práva uspořádávají do dvou odlišných kodexů.

Trestní zákoník v České republice je označen jako zákon č. 40/2009 Sb. a trestní řád se označuje jako zákon č. 141/1961 Sb. Oba tyto dokumenty spadají do oblasti trestního práva, které chrání zájmy osob jak fyzických, tak právnických.

Trestní právo hmotné je popsáno v trestním zákoníku, který se dělí na tři části – obecnou, zvláštní a závěrečná a přechodná ustanovení. Obecná část stanovuje to, jaká je působnost zákonů, zásady trestní odpovědnosti a její zánik, okolnosti vylučující protiprávnost, trestní sankce a druhy trestů a výkonová ustanovení. Zvláštní část se poté zabývá vymezením skutkové podstaty jednotlivých činů. Tento dokument můžeme považovat za směrodatnější v ohledu na laickou veřejnost.

Trestní právo procesní je naopak určeno v trestním řádu. Dle tohoto dokumentu se řídí orgány činné v trestním řízení o konkrétních trestních činech. Díky trestnímu řádu je zajištěno náležité zajištění pachatele a jeho následné spravedlivé potrestání. Pro svou komplexnost má trestní řád povahu zákoníku. Tento předpis je hojně využíván právníky, soudci či státními zástupci.

Mezi zákony, které dotvářejí komplexní obraz trestního práva, řadíme zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. (Blažek, 2015)

1.7.1 Legislativní rámec realizace výkonu trestu v Česku

V České republice se k výkonu trestu odnětí svobody (dále jako VTOS) vztahuje zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Tento zákon upravuje výkon trestu ve věznicích a zvláštních oddělení věznic. V 1. paragrafu tohoto zákona je vymezeno, že účelem VTOS je působit na snižování recidivy kriminálního chování, zabránění pachateli v konání další trestné činnosti a přípravu na vedení řádného života po propuštění z výkonu trestu. Spadá sem také výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvému, ke kterému se vztahuje zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. (§1 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů)

Mezi hlavní zásady výkonu trestu patří to, že by měla být respektována důstojnost odsouzeného, ale zároveň reguluje jeho škodlivé chování omezením svobody. S odsouzenými se musí jednat tak, aby byl zachován jejich zdravotní stav. Dále je kladen důraz na podporu těch dovedností, které odsouzenému pomohou při integraci do společnosti po propuštění

z VTOS a budou mu nápomocny při vedení řádného života v souladu se zákonem. (§2 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů)

Orgánem zajišťující VTOS je Vězeňská služba České republiky zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. V návaznosti na § 14 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů si každá věznice vydává svůj vnitřní řád, který upravuje práva a povinnosti odsouzených. (Vězeňská služba České republiky, online)

Dále se realizací výkonu trestu odnětí svobody zabývá vyhláška č. 345/1999 Sb. Jedná se o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Vyhláška specifikuje působnost a výkon zaměstnanců Vězeňské služby České republiky a zároveň i osob vykonávajícími duchovní činnost, speciálními pedagogy, psychology, sociálními pracovníky, vychovateli a dozorci. Dále ustanovuje, že na jednoho vychovatele připadá maximálně 20 odsouzených. (§1 vyhlášky č. 345/1999 Sb.)

Zbytek vyhlášky upřesňuje přijímání, přemísťování a propouštění odsouzených, zajištění jejich práv a sociálního postavení, realizace programů zacházení s odsouzenými, jejich zaměstnávání, zajišťování pořádku a bezpečnosti a výkon trestu u některých skupin odsouzených. (vyhláška č. 345/1999 Sb.)

1.7.2 Legislativní rámec realizace výkonu trestu na Slovensku

Na Slovensku jsou dvěma zásadními dokumenty v oblasti trestního práva zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon a zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok. Trestný poriadok se skládá ze 7 částí, kterými jsou všeobecná ustanovení, předsoudní konání, soudní konání, vykonávací konání, právní styk s cizinou, náklady trestného konání a společná, přechodná a závěrečná ustanovení. (301/2005 Z.z. Trestný poriadok)

Trestný zákon se skládá ze tří částí – část všeobecná, zvláštní a společná, přechodná a závěrečná ustanovení. Ve všeobecné části se zákon zabývá působností trestného zákona, definicí a druhy trestného činu, specifikuje, kdo je pachatelem, spolupachatelem a účastníkem trestného činu a zmiňuje okolnosti vylučující trestnou činnost. Dále popisuje sankce a opatření, které jsou možné uložit, zánik trestnosti a stíhání mladistvých. Ze zvláštní části se zákon zabývá trestnými činy a jejich dělení například na činy proti zdraví, proti životu, proti lidské důstojnosti, trestné činy válečné, činy proti míru a tak dále. (300/2005 Z.z. Trestný zákon)

Na Slovensku se k výkonu trestu odnětí svobody vyjadřuje zákon č. 475/2005 Z.z. o výkonu trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který má 4 části. Tento zákon upravuje způsob výkonu trestu, práva a povinnosti odsouzených a dále specifikuje výkon dozoru a kontrolu nad výkonem trestu. V první části, která je dle mého názoru nejpodstatnější, se zákon zabývá například základními zásadami výkonu trestu, omezením základních práv a svobod, přijímáním a umíst'ováním odsouzených a zásadami zacházení s vězni. Stejně jako v českém zákoně jsou zde specifikovány programy zacházení. Dále jsou zde poměrně podrobně popsány práva a povinnosti odsouzených. (475/2005 Z.z. o výkonu trestu odňatia slobody a zmene a doplnení niektorých zákonov)

O výkon trestu se na Slovenku stará Zbor väzenskej a justičnej stráže. Tento sbor je zřízený podle zákona č. 4/2001 Z.z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, jehož cílem je zaopatřovat výkon vazby a trestu odnětí svobody. Mezi jeho úlohy patří také ochrana objektů sboru, detenčního ústavu a veřejného pořádku v budovách soudu, prokuratury a blízkého okolí. Z hlediska organizace sbor tvoří generální ředitelství a ústavy pro výkon vazby, na výkon trestu odnětí svobody a na výkon trestu odnětí svobody pro mladistvé. Stará se také o chod nemocnice pro dosouzené. Sbor se zodpovídá Ministerstvu spraviedlnosti. (Zbor väzenskej a justičnej stráže, online)

Dle vyhlášky č. 368/2008 Z.z. Ministerstva spraviedlnosti se vydává Poriadok výkonu trestu a odňatia slobody v znení neskorších predpisov. Tato vyhláška konkretizuje způsob výkonu práv, omezení a povinností, které jsou očekávány od odsouzených. Stejně jako v České republice, každá instituce vydává vlastní dokument, ve kterém specifikuje uplatňování pořádku v konkrétním ústavu a určuje časový rozvrh pro odsouzené. (Ivan, 2020)

1.8 Důvody vzniku alternativních trestů

1.8.1 Vznik v České republice

Myšlenka vzniku alternativních trestů se postupně začala objevovat v druhé polovině 20. století. Vzhledem k tomu, že sankce vykonávané prostřednictvím uvěznění se neseťkávaly s uspokojivými výsledky, začalo se uvažovat o tom, jak pachatele sankcionovat i jinými způsoby, tudíž vymyslet takové postihy, které by nesouviseli s odnětím svobody. S touto snahou se pojilo i prosazování restorativní justice namísto tradičního retributivního práva. Myšlenka byla taková, že by se nová forma justice měla zaměřovat na upokojení konfliktu a sankce, které nesouvisí s uvězněním, by měly tento cíl zabezpečit spolehlivěji. (Ščerba, 2014)

Jedním z důvodů zavedení alternativních trestů je obsazenost věznic, jak v České republice, tak i ve světě. Dle statistiky o stavu a složení vězňených osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky za měsíc prosinec 2022 (2023) je celkový počet uvězněných osob k datu 31.12.2022 19 052 vězňů. Toto číslo je velmi vysoké, mnohé věznice dokonce přesahují svou ubytovací kapacitu. (Vězeňská služba České republiky, online)

„Počet uvězněných ve světě všude radikálně stoupá. Věznice praskají ve švech, vězni si leckde stěžují na špatné podmínky při výkonu trestu.“ (Malá, 2003, s. 88)

Problém uvěznění pachatele je ten, že i když jsou věznice hojně využívány (jak můžeme soudit dle obsazenosti), nejsou dostatečně efektivní v tom smyslu, že by pobyt v nich měl na odsouzené takový vliv, že by se trest mohl pokládat za natolik odstrašující, aby docházelo k zmenšení recidivy a k resocializaci pachatele. Byly dokonce zrealizovány kriminologické a penologické výzkumy, které ukázaly, že účinnost programů na převýchovu pachatelů nemůže dosáhnout plných účinků, jelikož prostředí věznice svým prostředím na pachatele působí negativně. Navíc zde můžeme polemizovat o tom, že každý jedinec je jiný a převýchovné programy nemusejí na všechny působit stejně. (Novotný, 2008) Právě přeplněnost snižuje možnosti k individuální, efektivní práci a pozitivnímu působení na odsouzeného. (Matoušek, 2003)

Veřejnost se sice často dožaduje represivního zacházení s vězni, ale tento způsob nepřináší takové účinky jako přístup individuální. Represivní zacházení není v souladu s úrovní současného poznání na poli sociálních věd. Dnešní poznání by mělo vést k tomu, že přístup k jedinci bude diferenciováný, jeho trestní věci se budou řešit individuálně a bude docházet ke včasným zásahům do nestandardního sociálního vývoje jedince. Takové zacházení by mělo vést k sociálnímu vyspívání a následně k znovuoobnovení sociální integrace. (Černíková, 2008)

Mezi uvězněnými se pravidelně objevuje také skupina vězňů, která se zdá být vůči převýchově imunní (Novotný, 2008). Trest odnětí svobody je spojován s pojmem prizonizace. Není úplně podstatné, jestli odsouzený odešel od soudu s dlouhodobým či krátkodobým trestem, neboť negativní ovlivnění prostředím věznice je pozorovatelné u obou skupin. Problém nastává i s následným životem po propuštění z vězení. Pobyt za mřížemi často souvisí se ztrátou odpovědnosti za sebe samého, ztrátou sociálních dovedností a neschopností žít na svobodě běžným způsobem života. (Matoušek, 2003)

Novotný (2008) dokonce uvádí působení vězeňského prostředí jako jeden z hlavních důvodů vzniku alternativních trestů. Uvádí, že vedlejším účinkem věznice je to, že se vězni v takovém prostředí přiučí novým dovednostem a můžeme se bavit o takzvané “*škole zločinu*”.

Dalším z důvodů, proč začaly vznikat alternativní tresty, jsou ekonomické důvody. S ohledem na nárůst kriminality se na provoz věznic neustále musí vynakládat více finančních prostředků, než tomu bývalo, a tato ekonomická náročnost trestních systémů se stala pro mnoho států neúnosná. Vězni a jejich rodiny se mohou stávat přítěží z hlediska financování státem, a i proto můžeme říci, že udělení trestu na svobodě je mnohem levnější než uvěznění. (Černíková, 2008)

Dalším důvodem vzniku alternativních trestů může být i důvod trestněpolitický. Tento důvod se vztahuje k trendu dekriminálníce společnosti a na její depenalizaci. Následně zmiňuje i důvody kompenzační, kdy při uplatnění alternativního trestu vzniká vyšší naděje na nápravu škody, která byla oběti způsobena. Pozitivum nacházíme v tom, že při uplatňování takových trestů se klade aktivní důraz na potřeby oběti a nejedná se pouze o uvěznění pachatele. (Grivna, 2019)

S ohledem na hledání nových způsobů, jak trestat, nám vychází vstříc i restorativní pojetí trestní justice, která se zaměřuje na nerovné postavení oběti v trestních záležitostech a reaguje na pasivní postavení pachatele a oběti v tradičním represivním pojetí. Stejná pozornost, jako je věnována pachateli, by měla být věnována i poškozenému, aby mohlo docházet k aktivnímu zapojení poškozeného do řešení situace a tím se dosáhlo i jeho satisfakce. (Černíková, 2008)

1.8.2 Vznik na Slovensku

Na Slovensku se alternativní tresty začaly zavádět na začátku nového tisíciletí, kdy probíhaly pokusy o začlenění prvků restorativní justice do slovenského trestního práva. Stejně jako u České republiky, i Slovensko si za vzor určilo západní země, konkrétně bylo velmi ovlivněno Německem a radami Evropské Rady. Důležitým bodem ve vývoji byla i Komise OSN, která v roce 2002 vytvořila dokument o základních programech pro využívání restorativní justice. Následně byl na Slovensku roku 2003 přijat zákon o probačních a mediačních úřednících a v roce 2004 byl přijat samotný zákon o mediaci. Zavedení tohoto zákona přineslo pozitivní výsledky, jelikož dle statistiky se ve více jak polovině případů určených k mediaci podařilo dojít k dohodě a následně i ve více jak 80 % případů byla dohoda

dodržena. Bohužel se tento vzkvétající trend úplně nepovedlo rozšířit, protože vztahy mezi právníky a mediátory nebyly ideální a počet probačních úředníků začal stagnovat a následně i klesat a jejich odborné přípravě byla věnována nedostatečná pozornost. Navzdory dobrým úmyslům se trestní politika nachází v kruhu určitého stereotypu. (Strémy, Klátik, 2018)

1.9 Probační a mediační služba

Ke vzniku PMS vedlo několik skutečností. Po sametové revoluci v roce 1989 nastal pro mnohé země dříve patřící do východního bloku prudký obrat. Tento bod byl novým startovacím okamžikem pro Československo, po roce 1992 pro Českou republiku. Před rokem 1989 bylo komunistické Československo totalitním státem uplatňujícím represivní trestní systém. Ovšem už v této době začala bujet snaha o změnu směrem k implementaci sociálně-výchovných prvků, a to především už v 60 letech.

„V letech 1968–1971 vzniklo ve spolupráci Národního výboru hl. Města Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického při tehdejší generální prokuratuře experimentální středisko postpenitenciární péče, které pracovalo v rámci projektu Výzkum faktorů recidivy, jehož cílem bylo ověřit v podmínkách velkého města účinné metody práce s tzv. nepřizpůsobivými občany, včetně těch, kteří byli propuštěni z výkonu trestu.“ (Štern, 2010, s. 10)

Začaly vznikat nové pracovní pozice, například sociální kurátor či později kurátor pro mládež, který se specializuje na mladistvé delikventy. Prvním posláním této pozice bylo především provádět kontrolu, avšak postupem času došlo k reformaci a čím dál tím více se začalo přiklánět k pomoci mladistvým a jejich rodinám. Dále i ve věznicích začala být tvořena místa pro sociální pracovníky, kteří sloužili ke zprostředkování kontaktu vězňů s jejich rodinami, nebo jejich přípravě na propuštění.

Bohužel před revolucí bylo velmi těžké vytvářet reformu, jelikož normalizace pozastavila velmi mnoho nadějných projektů, konkrétně třeba i návrh na vytvoření probačních center, který padl již v roce 1968.

Po roce 1989 se objevil experiment *Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*, který vznikl z iniciativy Ústavu práva a práva ČSAV, Městské prokuratury v Praze a odborníků z odvětví sociální práce zaměřené na mládež. Tento projekt probíhal v 90. letech, nejprve v Praze, později se šířil i mimo ni. Poprvé se zde objevilo zapojení pachatele, začal se

klást důraz na odstranění následků a vůbec poprvé se začala uplatňovat mediace. Dále došlo i k rozšíření možných trestů nahrazující uvěznění pachatele. (Štern, 2010)

1.9.1 Probační a mediační služba v České republice

Probační a mediační služba České republiky (dále v textu uváděna jako PMS) se zakládá na zákonu číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Tento zákon byl přijat v roce 2000 a nebyl účinnosti k datu 1. 1. 2001.

Myšlenkou propojit sociální práci a zacházení s pachatelem se zabývali již v roce 1994 členové *Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici*. Jejich činnost se zaměřovala především na zavádění a ověřování nových metod sociální práce s trestně stíhanými občany nebo s občany odsouzenými. Postupně byly vytvořeny 3 projekty – *Uplatnění sociální práce v trestním řízení, mimosoudní vyjednávání – narovnání* a konečně *Probační služba*, která si jako svůj cíl stanovuje zlepšení efektivity výkonu podmíněného trestu. Zároveň chce, aby odsouzenému byly ukládány závazky, které jsou adekvátní k jeho možnostem. (Kuchta, 2005)

V lednu roku 1996 se vláda usnesla, že v místech okresních a vybraných krajských soudů budou zřízena místa pracovních úředníků. Práci byli pověřeni převážně odborní pracovníci soudů a vyšší soudní úředníci. Toto bylo spíše problematické, protože se důraz kladl spíše na administrativu a kontrolu než na probaci a mediaci. Jako dobrá volba se později ukázalo rozhodnutí obsadit do role probačních úředníků spíše specialisty na sociální práci než soudnictví, jelikož tyto personální změny přinesly nové pracovní postupy a tím pomalu vznikala koncept PMS tak, jak ho dnes známe. (Probační a mediační služba, 2021)

PMS má velmi širokou působnost, jelikož již dle zákona je její mise široce definována. Většina obdobných služeb v Evropě se zabývá pouze probací a mediace je dominantní pro nevládní organizace. V tomto je Česká republika výjimkou. Koncepte PMS vychází z principů restorativní justice a její inspirací byl rakouský model, který probační a mediační služby také sdružuje. Dle zákona je pro PMS klíčové přípravné řízení a řízení před soudem. Právě v tomto stádiu řízení nabízí služba obviněnému výpomoc s urovnáním konfliktního stavu. Jejich cílem je připravit pro státní zástupce či soudce podklady k tomu, aby bylo možné uložit alternativní sankci. Tím, že pachatele na alternativní trest předem připraví a zjistí si o něm náležitě informace, se zvyšuje pravděpodobnost, že uložený trest bude pachateli vyhovovat a tím pádem ho řádně vykoná a trestnou činnost nebude opakovat. Z tohoto důvodu je důležité, aby PMS měla celostátní působnost. (Štern, 2010)

PMS provádí probaci a mediaci v trestním řízení v rozsahu, který je určen trestním zákonem, trestním řádem a zákonem o Probační a mediační službě.

Dle zákona probaci definuje jako:

- Organizuje a vykonává dohled nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným.
- Kontroluje výkon trestu, který nesouvisí s odnětím svobody a také kontroluje uložené povinnosti a omezení.
- Sleduje chování odsouzeného ve zkušební době při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.
- Poskytuje individuálně zaměřenou pomoc pro obviněné občany. Také se snaží výchovně působit tak, aby pachatel vedl řádný život a vyhověl podmínkám, které má uložené. Toto působení by mělo mít za následek obnovení právních i sociálních vztahů. (Kuchta, 2005, s. 255)

Mediace lze provádět pouze, pokud s ní souhlasí nejen obviněný, ale i poškození. Jejím účelem je dojít k urovnání konfliktů mezi oběma stranami. Jedná se o mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. (Kuchta, 2005)

PMS spadají pod správu Ministerstva spravedlnosti, které vytváří podmínky k fungování služby, řádně prováděnou probaci a mediaci a vykonává dohled. V čele všech PMS je ředitel zodpovídající se právě Ministerstvu spravedlnosti. Jeho náplní práce je zajistit chod po stránce personální, finanční, hospodářské a je také jednatelem služby. PMS se člení na ředitelství a jednotlivá střediska, která se nachází v sídlech okresních soudů. Každé středisko má jmenovaného svého ředitele. Střediska nemají samostatnou účetní jednotkou a nemají samostatnou právní subjektivitu. Samotné probační a mediační činnosti vykonávají probační úředníci a probační asistenti, kteří musí pro výkon povolání absolvovat kvalifikační a vzdělávací podmínky. Zaměstnanci operují v pěti agendách – mediační činnost, probační činnost, obecně prospěšné práce, podmíněné propuštění s dohledem včetně domácího vězení, agenda mladistvých v souladu se zákonem o soudnictví mládeže. (Štern, 2010)

1.9.2 Probační a mediační služba na Slovensku

Na Slovensku se alternativní justice začala v praxi uplatňovat v průběhu 90. let 20. století. Jednalo se, stejně jako v okolních zemích, o uplatňování humanistických přístupů v oblasti trestní politiky. V roce 1999 se vydala Rada Evropy doporučení č. 99, které se dotýká všech členských států evropské unie o mediaci v trestních věcech. (Lichner, 2018)

Stejně jako v České republice, tak i na Slovensku se začala tvořit nová pracovní pozice sociálního kurátora, který byl k dispozici především pro jedince, kteří byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Dále vznikaly oddělení sociálních věcí, která se zabývala problémovou mládeží, postupně začali pronikat do věznic sociální pracovníci a ochrannou výchovu měl v kompetenci policejní sbor. V 90. letech 20. století Slovensko zaznamenalo nárůst kriminality, nejspíše z toho důvodu, že se uvolnil pohyb po EU a ve společnosti se odehrály ekonomické změny. Tyto faktory naplnily podmínky k tomu, aby se vykonala změna v Trestním zákoně a začal se klást důraz i na alternativy k odnětí trestu svobody. V roce 2000 tak došlo k rekodifikaci trestního zákona a v rámci nové filozofie trestu se přistoupilo k individuálnímu jednání s pachatelem za využívání alternativních trestů. Od roku 2001 startoval pilotní projekt pro Ministerstvo spravedlnosti s účelem vytvořit probační a mediační službu na Slovensku. Členy probační a mediační služby se staly soudci, prokurátoři, příslušníci kriminální a justiční policie a příslušníci pořádkové policie. Probační a mediační službu zřídili v místech třech okresních soudů – Bratislava IV, Nové Zámky a Spišská Nová Ves. S tímto počinem se zároveň připravoval zákon o probační a mediační službě číslo 550, který nabyl účinnosti 1. 1. 2004. Rozdíl oproti České republice je ovšem takový, že na Slovensku nevznikla probační a mediační služba jako samostatná instituce, ale je poskytována soudními úředníky v jednotlivých okresních soudech.

Klíčovými prvky probace jsou mandáty pro probační úředníky vycházející z konání soudu a hlavními pracovními metodami jsou kontrola a dozor (Lichner, 2018). Probací se podle zákona č. 550/2003 Z.z. rozumí:

- Kontrola a organizování probačních programů pro obviněné, obžalované či odsouzené.
- Kontrolují uložené tresty a s nimi spojené omezení, vykonávají probační a ochranný dohled.
- Vykonávají činnosti zabezpečující institut předběžného šetření u obviněného.
- Koordinují a organizují výkon obecně prospěšných prací a trest domácího vězení.
- Dohlíží nad chováním obviněného.
- Pomáhá poškozenému, zaměřuje se na zákaz přiblížení či na zdržování se v blízkosti jeho obydlí.
- Pomocí probace je poskytnuta pomoc s vedením řádného života pro obviněného a snaží se o to, aby byly dodrženy všechny podmínky uložené prokurátorem či v trestním konání.

Pod probací zákon míní alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pojem probace vykládá jako institucionalizovaný dohled. Na Slovensku se též klade důraz na individuální práci s pachatelem a obětí trestného činu založené na prvkách pomoci a zaměřením na resocializaci. Probace je součástí odborných činností, které se uskutečňují za záměrem intervence a realizací sociální práce v trestní justici. Stejně jako v České republice, Slovensko spatřuje výhodu alternativních trestů v tom, že nejsou takovým stigmatem pro odsouzené jako nástup do výkonu trestu odnětí svobody, a proto se snaží o to, aby byly tresty co nejefektivnější. Dále také poskytuje šanci pro prvopachatele a mladistvé odsouzené k tomu, aby jim byla poskytnuta druhá šance a své provinění si nemuseli odpykávat ve vězení. (Ústredný portál verejnej správy, online)

Probační a mediační pracovník na Slovensku je zaměstnanec nezávislého soudu. Základní kritéria pro výkon povolání probačního a mediačního pracovníka jsou následující: probačním a mediačním úředníkem se může stát pouze občan Slovenské republiky, musí splňovat podmínky ustanovené zákonem NR SR č. 312/2001 Z.z. o štátnej službe, musí mít minimálně magisterské vzdělání ve společenskovědním, právnickém, pedagogickém či teologickém učebním programu a musí absolvovat odbornou přípravu pro soudní úředníky podle zákona č. 549/2003 Z.z. (Lichner, 2018)

Mediace na Slovensku vychází ze zákona č. 420/2004 Z.z. Tento zákon upravuje výkon mediace, její základní principy a její organizaci a principy. Stejně jako v České republice se využívá jak v trestních sporech, tak ve sporech občanských. Realizuje se na pokyn prokurátora, soudu, policie, spoluzmocněnce, zákonného zástupce či samotného poškozeného. I na Slovensku je založena na dobrovolnosti pachatele i poškozeného. Mediace v trestních sporech je bezplatná a provádí ji probační a mediační úředník. Práva obou stran jsou rovnocenná a kýžený výsledek spočívá k nalezení společného řešení. Předpokládaný výsledek by měl být založený na kompenzaci pro poškozeného. (Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, online)

1.10 Účel trestání

Definice účelu trestání není jednoduchou záležitostí. Tu tuto problematiku lze nahlížet z mnoha pohledů – jedná se o pohled práva, filozofický pohled, sociologický, politický i ekonomický. Pohled ekonomický a politický můžeme spatřovat díky novele trestního zákoníku z.č. 390/2012 Sb. Pojem trest vyobrazuje jakousi sankci, která může mít povahu právní, mimoprávní či morální. Pokud se na tuto problematiku budeme dívat z historického

hlediska, účel trestu je popisován několika teoriemi – absolutní, relativní a smíšenou. (Vicherek, 2013)

1.10.1 Absolutní teorie

Tuto teorii můžeme nazývat taky pojmem taliační a její charakteristikou je to, že podstatu trestu spatřuje v trestu samotném a nebere ohledy na jiné společenské cíle. Trestá tedy pouze za účelem toho, aby byla pachateli poskytnuta odplata za jeho spáchaný čin. Tato teorie je stále docela populární v USA a Skandinávii. (Vicherek, 2013)

1.10.2 Relativní teorie

Relativní teorie je opakem teorie absolutní. Podstatu trestu spojuje s účelem, tudíž se zaobírá nejen ochranou jedince, ale ochranou společnosti. Odmítá tvrzení, že trest by měl být pouze odplatou. Neuplatňuje pouze zastrasování, ale zaměřuje se také na prevenci a resocializaci, tudíž z tohoto je zřejmé, že se nezabývá pouze samotným trestem, ale klade také důraz na pachatele a prevenci páchaní kriminality. (Vicherek, 2013)

1.10.3 Smíšená teorie

Smíšená teorie je na pomezí mezi teorií absolutní a relativní. Pokouší se o to, aby se spojila idea trestu z hlediska odplaty a trestů ve prospěch společnosti. Tato teorie slučuje spravedlivý trest dle absolutní teorie s preventivním účinkem, jako si to za cíl dává teorie relativní. Základ staví na tom, že trest je sice považován za odplatu, ale není zde hlavním cílem, protože se odehrál v minulosti a my bychom se jako společnost spíše měli zaměřovat na to, abychom si stanovovali takové cíle, které se budou orientovat na naši budoucnost (Vicherek, 2013)

V našem současném platném trestním zákoníku (z.č. 40/2009 Sb.) není účel trestu vyjádřen, avšak v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., platném do 1. 1. 2010 byl účel trestu jasně definován v § 23. Zde je specifikováno, že trest není odplata, ale ochrana společnosti. Dle tohoto odstavce byl účel trestání ustanoven jako soustava dílčích cílů, které tvoří jasný celek. Tyto dílčí cíle zmiňují prostředky, kterými bychom měli dosáhnout cíle. Patří sem zabránění odsouzenému v páchání další trestné činnosti, výchova k řádnému životu a výchovné působení na ostatní členy společnosti. (zákon č. 140/1961 Sb., § 23 Tr.Z)

Zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti můžeme dělit na přímé a nepřímé zabránění. Přímé probíhá například uvězněním. Nepřímé zahrnuje psychologické

zábrany, jako je například povědomí o existenci trestu či podmíněný trest odnětí svobody. Na nepřímý způsob zabránění odsouzenému páchat další trestnou činnost navazuje výchova k řádnému životu. Výchovným aspektem v tomto případě může být samotná represe, díky které si pachatel uvědomí negativní dopady jeho jednání. Důraz se klade především na výchovnou složku uložených trestů. Především se objevuje u podmíněného trestu odnětí svobody. Dále zde patří výchovná činnost s odsouzenými ve výkonu trestu. Cílem je vychování pachatele k tomu, aby došel k uvědoměním, pocítil za své jednání odpovědnost a trestnou činnost již neopakoval. Je třeba podporovat pachatelovi kladné návyky, socializovat ho a usměrňovat jeho chování. Výchovné působení na ostatní členy společnosti je úzce spojené s prevencí, konkrétně s prevencí generální. Výchovného působení na ostatní členy společnosti můžeme docílit pomocí toho, že budeme výchovně působit na pachatele a tím získáme jedince, na kterého budeme moci v pozitivním slova smyslu poukazovat. Tím, že poukážeme na to, že trestem zabráníme trestné činnosti a poukážeme na nežádoucí chování, cílíme na hodnotovou orientaci společnosti. Ovšem je třeba si uvědomit, že efektivitu prevence nelze přeceňovat, jelikož není vhodná pro všechny jedince. (Vicherek, 2013)

Výkon trestu může mít pozitivní vliv i na poškozené. To, že byl pachatel uvězněn či jinak potrestán, může na oběti trestných činů působit jako kompenzace za jejich újmu a mírnit jejich negativní emoce. (Vězeňská služba české republiky, online)

1.10.4 Smysl výkonu trestu a jeho filozofie

“Nová filozofie alternativních trestů slibuje, že se tyto tresty stanou jediných vhodným prostředkem k překlenutí zející mezery ve stávajícím systému trestů a umožní přitom seriózní naplnění funkcí, které každý trest má mít.” (Osmančík, 1996)

1.11 Alternativní trest

1.11.1 Systém alternativních opatření

„Jednotlivé druhy alternativních opatření neexistují v rámci trestního práva pouze jako jednotlivé prvky, ale vytvářejí určitý systém, který je charakterizován v první řadě stejným účelem, tj. nahrazovat nepodmíněný trest odnětí svobody.“ (Ščerba, 2014, s. 30)

Systém alternativních trestů můžeme vymezovat jako souhrnný systém institutů, které mají stejný cíl, kterým je snaha nalézat jiné způsoby trestu, než je odnětí svobody. Dále je třeba dbát na to, že alternativní tresty můžeme realizovat v oblasti trestního práva, ale zároveň i mimo tento systém. Takovým řešením říkáme alternativní postupy realizované mimo systém

trestního práva. Sem se řadí například mediace, která je upravována zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci. Alternativní opatření poté můžeme i dále strukturovat, a to na základě různých kritérií. Nejčastěji se alternativní tresty posuzují dle toho, v jaké části trestního řízení jsou aplikovány, tudíž kde je obsažena úprava dané skupiny opatření – zdali v hmotném právu či v právu procesním. Ščerba (2014, s. 30) dle tohoto kritéria rozděluje tresty následovně:

1. Hmotněprávní alternativní opatření, v jejich rámci
  - a. Alternativní tresty
  - b. Alternativy k potrestání
2. Procesní alternativní opatření, tj. odklony v trestním řízení

1.11.2 Druhy alternativních trestů k trestu odnětí svobody

Mezi alternativní tresty využívané v České republice a na Slovensku se řadí podmíněný trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, propadnutí majetku, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti či vyhoštění.

Obdobné alternativní tresty využívají i jiné Evropské země, například, Francie, Německo či Velká Británie. Můžeme shodně prohlásit, že nejvíce využívaným trestem je trest obecně prospěšných prací. Francie má ještě navíc zajímavý alternativní trest Jours-amende, takzvané denní pokuty, které vychází z Německé úpravy. Trest spočívá v tom, že se dle závažnosti spáchaného činu určuje počet denních sazeb, které musí pachatel uhradit, nejvýše jich však může být 360. Denní sazba se určuje dle finanční situace pachatele a nesmí přesáhnout 1000 EUR denně. (Brejšková, 2021)

Česká legislativní úprava se například nechala inspirovat evropským trendem při zavedení trestu domácího vězení, který je hojně využívaný především v západoevropských zemích, například ve Švédsku má dlouholetou tradici. (Černíková, 2008)

1.11.3 Výhody a nevýhody alternativních trestů

Výhodou alternativních trestů je to, že jsou jistým řešením k problematice přeplněných věznic. Dále také při jejich uložení nedochází k izolaci od společnosti a vlastní rodiny. Filozofií alternativních trestů je hlavně to, že uložené omezení by mělo působit preventivně na pachatele a zároveň je zde myšleno i na zachování ochrany společnosti. Tím, že jedince uvězníme, se z něj stává pasivní osoba, která při výkonu trestu odnětí svobody stojí stát

poměrně hodně financí. Dále se tato osoba nemůže aktivně podílet na nahrazení vzniklé škody a uvězněním zaniká povinnost se o cokoliv starat, jelikož věznice zajišťuje odsouzenému komplexní péči. Právě alternativní trest by měl upevnit pachatelovi pozitivní návyky, převzít zodpovědnost a získávat takové postoje, které jsou nezbytné pro vedení řádného života. (Dny práva, 2009)

Jako další pozitivum uvádí Veteška (2015) to, že uložením alternativních trestu nedochází k takové stigmatizaci jak pachatele, tak oběti a nemá tak negativní dopady na psychický vývoj jedince, především pokud se jedná o mladistvého. Navíc pachatel po řádném vykonání alternativního trestu nemá zápis v trestním rejstříku, tudíž je na něj pohlíženo jako na jedince, který nebyl nikdy trestaný.

Osmančík (1996, s. 15) uvádí hlavní důvody, ve kterých mají alternativní tresty výhodu před trestem odnětí svobody:

- *“Nemají nevýhody trestu odnětí svobody*
- *Přinášejí podstatně nižší náklady na jejich výkon*
- *Při jejich uložení nejsou zpřetrhány sociální vazby pachatele s prostředním, ve kterém žije*
- *Zohledňují osobnost jedince a jeho individuální vlastnosti*
- *Napomáhají ke zrychlení trestního řízení”*

Výhodu alternativních trestů můžeme spatřovat také v tom, že jsou velmi vhodné pro mladistvé pachatele. Uvěznění mladistvé by mohlo mít negativní dopad na to, jak se bude nadále rozvíjet jeho mravní chování. Tím, že pachateli uložíme pouze alternativní trest, dosáhneme toho, že ho nevytrhneme z jeho přirozeného prostředí a bude moci například nadále navštěvovat svou školu a nepřerušit se vazby na osoby blízké. (Sotolář, 2000)

Mezi alternativními tresty můžeme ovšem také nacházet jistá negativa. Jednou z nevýhod alternativního trestu může být pohled veřejnost na ukládání takovýchto trestů. Pro mnoho lidí je nemyslitelné, že by se dalo trest jinak než uložením trestu odnětí svobody a možnost jiného způsobu potrestání považují za utopickou a nerealistickou. (Davis, 2003)

Další nevýhodou alternativních trestů může být třeba to, že trest nepostihuje pouze pachatele, ale i jeho rodinu a blízké. S tímto se konkrétně setkáváme třeba u peněžitého trestu, kdy pachatel po zaplacení vyměřené částky nebude mít dostatek financí, aby plnil své závazky k ostatním osobám. (Šámal, 2004)

Nevýhodou v ukládání alternativních trestů může být aspekt toho, že zvolený trest nemusí být ideálním pro daného pachatele a tím pádem se míjí účinkem. Pokud ovšem pachatele neplní podmínky výkonu trestu, dochází k uložení trestu odnětí svobody. Dále se také trest nedá uložit obviněnému, u kterého je jasné, že z nějakého důvodu, například zdravotního, nebude schopen uložený trest vykonávat. Tento problém se vyskytuje například u trestu obecně prospěšných prací. (Sotolář, 2000)

2 KOMPARACE VYBRANÝCH ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ V ČESKU A NA SLOVENSKU

2.1 Výzkumné šetření

Výzkumné šetření v mé diplomové práci vychází z komparativní metody. Data pro komparaci byla nashromážděna pomocí kvalitativní analýzy odborné literatury. Praktická část práce začíná popisem výzkumného problému, stanovením cílů výzkumu a odpovídajících výzkumných otázek. Ve vlastním výzkumu popisují jednotlivé alternativní tresty, které následně porovnávám s ohledem na zemi, ve které jsou použity a popisují zjištěná fakta.

2.2 Výzkumné otázky a cíle výzkumu

- Za jaká provinění jsou alternativní tresty možné uložit?
- V jakém časovém rozsahu jsou ukládány?
- Dají se vybrané alternativní tresty ukládat kombinovaně?
- Jsou mezi tresty v České republice a na Slovensku nějaké významné rozdíly?

2.3 Cíl výzkumu

Jako cíl praktické části diplomové práce si stanovuji to, že za využití odborné literatury zanalyzuji jednotlivé alternativní tresty a pomocí této analýzy zjistím, jaké jsou mezi jednotlivými tresty rozdíly a shody. Dále zjistím, za jaká provinění se alternativní tresty v obou zemích ukládají, v jakém rozsahu jsou ukládány a zdali je lze uložit samostatně či je třeba je kombinovat s jinými tresty.

2.4 Vymezení výzkumného problému

Česká a Slovenská republika jsou státy, které si jsou velmi blízké jak polohou, tak společnou historií. Až do rozpadu Československa na konci roku 1992 se obě země řídily stejnými zákony, ale po rozpadu se jejich zákony začaly lišit. Z tohoto důvodu stanovím výzkumný problém následující otázkou: Je vůbec nějaký rozdíl mezi alternativními tresty udělovanými v České republice a na Slovensku?

2.5 Metodologie a metodika výzkumu

Pro získávání dat jsem jako primární zdroj využila odbornou literaturu, především publikaci od Filipa Ščerby (2014), která se zaměřuje hlavně na české, okrajově na slovenské, alternativní tresty a pro analýzu slovenských alternativních trestů jsem primárně čerpala

z publikace od dvojice autorů Strémy, Klátik (2018). Pro získávání dat využívám deskriptivní kvalitativní výzkum, díky kterému jsem schopna popsat stav jednotlivých alternativních trestů. Dále za pomoci získaných dat budu provádět jejich komparaci.

2.6 Hlavní znaky pro komparaci

„Podstatou komparace je vyhledávání shod a odlišností u pozorovaných entit. Ač se jednotliví autoři liší ve vymezení obsahu a rozsahu pojmu komparace, je jim společné, že za klíč ke komparaci berou určitou entitu a její znaky, které mají být pozorovány“ (Ochrana, 2019, s. 58).

Pro komparaci jsem si stanovila následné znaky:

- časový rozsah,
- typ provinění,
- samostatnost a kombinace s ostatními tresty.

Toto jsou mé primární znaky, na které bych se u jednotlivých trestů chtěla zaměřit, zbylé odlišnosti budou popsány individuálně v návaznosti na daný alternativní trest.

2.7 Vlastní výzkum

V této části diplomové práce se budu věnovat vlastnímu výzkumu. Popíšu postupně všechny vybrané alternativní tresty v obou zemích, zaměřím se na jejich stručný obsah, abych každý trest přiblížila, dále se zaměřím na to, za jaké činy jsou ukládány, na jak dlouho se ukládají a pokusím se vyzdvihnout i jiné rozdíly, na které během studia jednotlivých alternativních trestů narazím.

2.7.1 Podmíněný trest odnětí svobody v České republice

Podmíněný trest odnětí svobody je jedním z tradičních alternativních trestů k trestu odnětí svobody, byl zaveden již zákonem č. 562/1919 Sb. z. s n., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Podmíněný trest odnětí svobody není uveden jako samostatný alternativní trest. Podstatou tohoto trestu je fakt, že soudce uloží trest odnětí svobody, avšak jeho výkon nevyžaduje okamžitě, tudíž to odkládá a tím vytváří prostor pro takzvanou „*zkušební dobu*“. Odsouzený je seznámen s výstrahou, co by se mohlo stát, pokud podmínku poruší, a tím se naplňuje výchovná funkce trestu. Pokud podmíněně odsouzený uposlechne všechny výstrahy, do výkonu trestu nikdy nenastoupí. (Ščerba, 2014)

Chování odsouzeného se po celé trvání zkušební doby kontroluje, především dohledem probačního úředníka. Odsouzený také musí plnit podmínky uloženého dohledu. Pokud se odsouzený opakovaně dopustí trestné činnosti či přestupku, musí svůj trest vykonat a je přemístěn do věznice. Uložení podmíněného trestu odnětí svobody může být také vázáno s dalšími specifickými podmínkami, mezi které patří například povinnost nahradit vzniklou škodu či řádně platit výživné. Ani tyto podmínky nesmí odsouzený porušit.

Tento trest je možné udělit u trestných činů v horní hranici odnětí svobody 3 let, zkušební doba se stanovuje v časovém rozmezí 1 roka až 5 let. (Podmíněný trest: O trestním právu srozumitelně, online)

Podmíněný trest odnětí svobody je nejužívanějším alternativním trestem v České republice. Jako problém bychom v tomto případě ale mohli spatřovat to, že tento trest se málokdy pojí s dohledem prováděným Probační a mediační službou, který je pro prevenci dalšího kriminálního chování zásadní. (Ukládání alternativních trestů v praxi, online)

2.7.2 Podmíněný trest odnětí svobody na Slovensku

Podmíněný trest odnětí svobody je na Slovensku specifikován v zákoně č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon v §49. Stejně jako v České republice, tento alternativní trest není uveden jako samostatný druh trestu. Nacházejí se zde 2 varianty uložení, a to buď s probačním dohledem nebo bez něj. Tento trest lze uložit pouze těm, jejich horní hranice trestu odnětí svobody nepřesahuje hranici 2 let, pokud se jedná o trest podmíněného trestu odnětí svobody bez probačního dohledu. Výjimka se vyskytuje u trestu s probačním dohledem, kde výměra nepřevyšuje 3 roky. Na Slovensku je také možné, aby se za pachatele zaručila z hlediska nápravy osoba či zájmové sdružení.

Zkušební doba pro dospělé je ukládána v rozmezí 1 roka až 5 let. Pro mladistvé pachatele se zkušební doba pohybuje v rozmezí 1 roku až 3 let. Během této zkušební doby musí odsouzený vést řádný život a je kladen důraz na to, že trest je provázený ještě dodatečnými sankcemi, jako je třeba peněžitý trest. Oproti českému zákonu se ve výčtu omezení a povinností vyskytuje třeba zákaz přiblížení k poškozenému na méně než 5 metrů, zákaz zdržování se v místě bydliště poškozeného, povinnost vystěhovat se z bytu nebo domu, kde se pachatel neoprávněně zdržuje či povinnost být prokazatelně zaměstnán či se prokazatelně snažit zaměstnání nalézt. Další rozdíl od českého práva se ukazuje v tom, že slovenské právo počítá s tím, že i když pachateli nebyl uložen probační dohled, tak i přes to bude kontrolován probační a mediačním úředníkem. (Ščerba, 2014)

2.7.3 Domácí vězení v České republice

Trest domácího vězení lze uložit jako samostatný alternativní trest, který lze kombinovat i s ostatními tresty s výjimkou obecně prospěšných prací, trestu odnětí svobody a podmíněně odloženému trestu odnětí svobody. Lze ukládat i mladistvým pachatelům, i když je třeba zvážit to, že uložením takového omezení nepodporujeme navazování pozitivních sociálních vztahů. Tento trest je vhodný pro pachatele, jejichž horní sazba úmyslně spáchaného trestu nepřesahuje 5 let. Dále lze uložit za přečin a neúmyslný trestný čin. V porovnání s ostatními alternativními tresty je tento postih vnímán jako ten nejpřísnější. Pro udělení domácího vězení musí pachatel podepsat slib, že se bude pohybovat pouze na adrese předem určené k výkonu trestu. Dále je vhodné získat také souhlas těch, s nimiž sdílí domácnost nebo si alespoň vyslechnout jejich stanovisko k verdiktu.

Trest domácího vězení lze vyměřit až na 2 roky. Mezi základní povinnosti pachatele patří to, že se musí zdržovat v místě bydliště, pokud mu v tom nebrání důležité náležitosti, jako je třeba výkon zaměstnání či návštěva lékaře. (Ščerba, 2014)

„Podle ustanovení § 60 odst. 4 tr. Zák. totiž soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě.“ Pokud soud nestanoví jinak je odsouzený povinen se zdržovat v obydlí od 20:00 do 5:00. (Ščerba, 2014, s. 341)

Jako překážku k domácímu vězení spatřujeme to, pokud se pachatelovo provinění vztahovalo k pobytu doma, například pokud došlo k domácímu násilí a podvodu na internetu. Tento trest je také nevhodné udělit za podmínky, že pachatel nemá stále bydliště, kde by se mohl zdržovat či bydlí s osobami, které by na výkon trestu mohli mít negativní vliv. Je třeba také posoudit osobnost pachatele, zejména u zvažování jeho možností nápravy. Kontrola je v České republice momentálně prováděna pomocí namátkových kontrol provedených probačním úředníkem, kterému musí být vždy povolen přístup do obydlí odsouzeného. (Ščerba, 2014)

Domácí vězení se ze statistického hlediska využívá v České republice naprosto minimálně. Tento fakt si můžeme odůvodnit tím, že se tento typ trestu byl zaveden do českého trestního řádu až novým trestním zákoníkem a zároveň je třeba přihlédnout

k tomu, že v České republice dosud nebyl zaveden monitorovací systém, který je pro domácí vězení klíčový. Do budoucna lze očekávat to, že tento alternativní trest obrazně nabere na popularitě a bude stále více využíván. (Ukládání alternativních trestů v praxi, online)

2.7.4 Domácí vězení na Slovensku

Trest domácího vězení je na Slovensku specifikován v zákoně č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon a stejně jako v České republice se jedná o trest poměrně nový, i když Slovensko ho implementovalo již od roku 2006. Jedná se o samostatný druh trestu. I zde jsme se setkávali s velkým nedostatkem v podobě těžké kontroly výkonu domácího vězení, jelikož kontrolní orgánem byli i zde probační a mediační úředníci, kteří prováděli namátkové kontroly. (Strémy, 2018)

Slovensko je ovšem v ohledu monitoringu oproti České republice napřed a od roku 2013 začala zavádět projekt financovaný Evropskou unií ESMO – projekt Elektronického systému monitoringu obviněných a odsouzených. Pro úspěšné zavedení projektu bylo potřeba vytvořit novou legislativu zaměřenou na monitoring, vybudovat orgán kontroly a informační systém, který by byl nápomocný zejména probačním pracovníkům a zabezpečit monitoring v trestní i civilní oblasti. Monitoring je dnes samozřejmě podložen legislativou, přesněji zákonem č. 78/2015 Z.z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který nabył účinnosti od 1.1.2016. Tento zákon by měl být předpokladem pro zvýšení bezpečnosti obyvatelstva, zvýšení důvěry v ukládání alternativních trestů, zefektivnění práce probačních a mediačních pracovníků, omezení výtržnictví a pro zvýšení ochrany v citlivých lokacích, jako jsou třeba školy či dětská hřiště. ESMO se nevyužívá pouze u trestu domácího vězení, ale je užíván i při zákazech pobytu, zákazu účasti na veřejných událostech, kontrole dodržování udělených omezení a povinností a dodržování předběžných opatření. Stejně jako v České republice, trest domácího vězení je možné uložit až na dobu trvání 2 let a díky novele zákona je kontrola technickými prostředky povinná. (Usačev, 2017)

Na Slovensku lze trest domácího vězení ukládat pouze za přečiny, tudíž za nedbalostní trestný čin či za úmyslný trestný čin, který ovšem nepřesahuje horní hranici trestné sazby 5 let. Stejně jako v České republice, pachatel musí dát písemný slib, že se po as výkonu trest bude zdržovat pouze ve svém obydlí a při výkonu kontroly bude co nejvíce spolupracovat. Časový interval, kdy se pachatel musí zdržovat v obydlí, určuje individuálně soud. Jako obydlí se zde považuje dům či byt, ale trest je možné vykonávat i na hotelu či ubytovně,

jelikož se nevyžaduje, aby pachatel v místě výkonu trestu měl současně i trvalé bydliště. Další podmínkou je pro odsouzeného to, že by měl vést řádný život. I když na Slovensku jsou podmínky pro výkonu domácího vězení rozvinutější než v České republice, stejně tento trest spadá do kategorie nejméně ukládaných alternativních trestů, tudíž je obtížné hodnotit, jak je doopravdy efektivní. (Strémy, 2018)

2.7.5 Obecně prospěšné práce v České republice

Trest obecně prospěšných prací byl do Českého zákona zanesen novelou provedenou zákonem č. 157/1995 Sb. Tento trest může dle novely fungovat jako samostatný druh trestu, který je výbornou alternativou k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Na trest obecně prospěšných prací měly také velký vliv 2 novely zákona, které byly prováděny zákony č. 330/2011 Sb. a zákonem č. 390/2012 Sb. (Ščerba, 2014)

„Svou podstatou jde o určitý druh legální nucené práce [srov. Čl. 4 odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 9 odst. 2 písm. a) LPS § 45 odst. 3 a § 45a odst. 3 TrZ] prováděné k obecnému prospěchu širšího okruhu lidí.“ (Sotolář, 2000, s. 317)

Při udělování tohoto druhu trestu není nutné, aby pachatel stvrdil svůj výkon trestu souhlasem, ovšem jeho postoj je důležitý pro rozhodování, jestliže se mu uloží trest obecně prospěšných prací či jiný trest. Nemá smysl ukládat tento trest především takovým jedincům, kteří svým postojem vykazují takový názor, že je pro ně trest pouze formalitou a nemají se k jeho výkonu a trest by se musel později přeměnit na nepodmíněné odnětí svobody. Při výkonu obecně prospěšných prací je pachatel pod dohledem, jeho výkon je kontrolován. Zároveň se klade důraz i na kontrolu toho, zdali žije řádný život a řídí se nařízenými omezeními. Tento alternativní trest je především vhodný i pro mladistvé, protože jeho výkon má velký výchovný účinek. (Sotolář, 2000)

„Podle předchozí právní úpravy účinné do 31.12.2009 byl okruh trestných činů, za jejichž spáchání soud mohl uložit trest obecně prospěšných prací, určen pouze horní hranicí trestní sazby odnětí svobody, která nesměla převyšovat pět let. Nový trestní zákoník tedy rozšířil tuto kategorii o nedbalostní trestné činy, u nichž horní hranice odnětí svobody přesahuje pět let, neboť jde stále o přečiny, a lze tedy za ně uložit trest obecně prospěšných prací.“ (Ščerba, 2014)

Maximální rozsah trestu obecně prospěšných prací je u plnoletého jedince 300 hodin, minimální počet odpracovaných hodin je 50. Pro mladistvé je vrchní hranice trestu 150 hodin, spodní zůstává 50. I kvůli rozsahu trestu není veřejnost spokojená s tím, že je možné ho tak často ukládat, protože při jeho nesplnění hrozí pachateli maximálně 300 dní ve vězení. Veřejnost si stojí za tím názorem, že by se udělování tohoto trestu mělo zpřísnit a měl by být udělován pouze pachatelům, jejich horní sazba trestu odnětí svobody nepřesahuje 3 roky. Jako protiargument je možné použít to, že při udělování obecně prospěšných prací se nehledí pouze na výšku sazby, ale i na to, o jaký čin se konkrétně jedná a vybírají se ty provinění, která jsou svou povahou na nižším stupni společenské škodlivosti. Tento trest může být uložen samostatně, ale i paralelně s jiným trestem s výjimkou trestu odnětí svobody a trestu domácího vězení. (Ščerba, 2014)

Trest obecně prospěšných prací je druhým nejčastěji ukládaným alternativním trestem v České republice. V posledních letech sice nastal pokles v ukládání, ale i tak obsahuje 10 % ze všech uložených sankcí. V poslední době byly zpřísněny podmínky pro ukládání tohoto trestu a nyní se s ním zachází uvážlivěji. To by mohlo mít za příčinu ten jev, že by se obecně prospěšné práce měly méně měnit na nepodmíněný trest odnětí svobody. (Ukládání alternativních trestů v praxi, online)

2.7.6 Trest povinné práce na Slovensku

Na Slovensku je výkon trestu povinné práce upraven zákonem č. 528/2005 Z.z., o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z.z., o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o výkone trestu povinnej práce). Obecně byl tento trest ovšem zaveden rekodifikací Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. (528/2005 Z. z., online)

Trest povinné práce má na Slovensku charakter moderního alternativního trestu, který je primárně zaměřen na resocializaci pachatele. Stejně jako v České republice, trest je vykonáván ve volném čase pachatele a nevykonává se za účelem zisku. Trest se zde ukládá pouze za přečiny, tudíž nelze uložit za trest, jehož horní hranice přesahuje 5 let nepodmíněného odnětí svobody. Trest by měl být ukládán především za výtržnictví, méně závažné majetkové trestné činy nebo nedbalostní trestné činy v dopravě. Na rozdíl od České republiky je zde ta podmínka, že pachatel musí k výkonu trestu povinné práce vyjádřit vyloženě souhlas, protože pouze se souhlasem lze uvažovat o tom, že je zde reálná šance, že při výkonu trestu dojde k resocializaci.

Výměra trest se zde liší dolní hranicí uložených hodin, protože na Slovensku je možné ukládat trest povinné práce v rozmezí 40 až 300 hodin s tou podmínkou, že spodní hranici není možné snížit a horní zvýšit. U mladistvých je horní hranice stanovena na 150 hodin. Trest obecně povinné práce nelze kombinovat s trestem nepodmíněného odnětí svobody, ale ani s podmíněným odnětím svobody.

Trest povinné práce dává pachatelům možnost vést řádný život, ale zároveň výkon trestu je velmi časově náročný jako pro odsouzeného, tak pro probační a mediační pracovníky, kteří, stejně jako v České republice, zastávají významnou roli. (Strémy, 2018)

2.7.7 Peněžitý trest v České republice

Peněžitý trest je ukládán dle § 67 odst. 1 tr.z. Může být ukládán samostatně, ale i v kombinaci s jinými alternativními tresty, ovšem jeho uložení se vylučuje s propadnutím majetku. Nelze také uložit, pokud je zřejmé, že ho pachatel není schopný zaplatit. V tomto případě jeho podstata ztrácí smysl. (Ščerba, 2014)

Výchovný aspekt tohoto trestu můžeme spatřovat v tom, že místo obohacení byl odsouzenému po uložení tohoto alternativního trestu majetek naopak zredukován. Tento trest je také vhodný v případě, že pachatel majetkovou trestnou činností získal majetkový prospěch v takovém rozměru, že ho nelze vyrovnat například trestem propadnutí majetku. Děje se tak tomu například u korupčních zločinů. Majetkový zločin nemusí nutně znamenat, že se pachatel obohatil, stačí pouze aby jeho jednáním zabránil tomu, že mu jeho stávající majetek ubude, například v případě neplacení daní. (Rizman, 1997)

Peněžitý trest můžeme ukládat v těchto třech případech:

„1. pachatel úmyslným trestným činem pro sebe či jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch /§ 67 odst. 1 tr. Zák.);

2. trestní zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu za spáchaný trestný čin dovoluje [§ 67 odst. 2 písm. a) tr. Zák.];

3. pachatel spáchal přečin a vzhledem k povaze a závažnosti tohoto přečinu a k osobě a poměrům pachatele soud současně neukládá nepodmíněný trest odnětí svobody [§ 67 odst. 2 písm. b) tr. Zák.].“ (Ščerba, 2014, s. 260)

Podle právní úpravy, která vešla v platnost 1.1.2010 se peněžitý trest vyměřuje v denních sazbách, které se mohou pohybovat mezi 20 až 730 denními sazbami. Denní sazba

se ukládá v rozmezí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Počet denních sazeb se určuje dle závažnosti spáchaného činu a výše denní sazby se vyměřuje z majetkového poměru pachatele. Zpravidla se přihlíží k tomu, jaký je čistý příjem odsouzeného. Peníze následně případnou státu. (§ 68 Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.)

Peněžitý trest je ve své podstatě relativně jednoduchý a široce použitelný. Jeho užití ovšem můžeme vyloučit u pachatelů, jenž páchají násilné činy a také u těch pachatelů, kteří nemají stálý příjem a jejich životní úroveň by se dala označit za podprůměrnou. Jeho dalším problémem je to, že žádným způsobem nezneškodňuje pachatele a zároveň jeho sociálně rehabilitační funkce je také slabá. (Osmančík, 1996)

Ze statistického hlediska patří peněžitý trest k dlouhodobě málo využívaným alternativním trestům. Uložení také hodně záleží na soudci, jelikož se jeho ukládání diametrálně liší mezi různými soudními okresy. Na závěr je důležité podotknout, že jedním z cílů trestní politiky je v budoucnu znásobit ukládání tohoto trestu. (Ukládání alternativních trestů v praxi, online)

2.7.8 Peněžitý trest na Slovensku

Peněžitý trest na Slovensku je jedním z alternativních trestů, který má již dlouhou tradici. Poprvé se objevil v Trestném zákoně č. 140/1961 Z.z. a do dnešní podoby se dostal rekonstrukcí tohoto zákona v roce 2005. Podrobně je popsán v § 53 a 54 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon. Původně nebyl zamýšlený ve prospěch společnosti, ale sloužil jako náhrada způsobené škody. Na Slovensku není možné peněžitý trest kombinovat s trestem odnětí svobody.

Primárně se ukládá ve dvou situacích – pokud se pachatel pomocí úmyslného trestného činu pokusil obohatit a tím získat majetkový prospěch pro sebe nebo pro třetí osobu a druhá situace je taková, že peněžitý trest je možné ukládat za úmyslný i neúmyslný přečin. Zde se již nebere v potaz, jestli za spácháním trestného činu stálo získání majetkového prospěchu pro sebe nebo pro někoho jiného.

Na rozdíl od České republiky, slovenská právní úprava nezná denní sazby, ale ukládá měsíční splátky. Výměra se zde také liší. Nejnižší možná výměra je 160 €, což je na české koruny v přepočtu přibližně 4 000 Kč a maximální možná výměra je 331 930 €, což je v přepočtu na české koruny přibližně 8,3 milionů Kč. Pokud odsouzený neplní dané

podmínky, jeho trest se přemění na náhradní trest odnětí svobody, který může dosáhnout výše až 5 let. (Strémy, 2018)

Výše trestu se vyměřuje dle závažnosti spáchaného zločinu, ale i dle toho, jaký je pachatelům příjem, i když toto jsou kritéria, která nejsou navenek vyjádřena. Stejně jako v České republice se klade důraz na to, aby byl odsouzený peněžitý trest schopen uhradit. Pro zjištění toho, jestli je odsouzený schopen plnit trest je možné i využít znaleckého posudku. (Ščerba, 2014)

2.7.9 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v České republice

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v České republice je byl zaveden novým trestním zákoníkem s účinností od 1.1.2010. Tento trest se zejména využívá pro sportovní fanoušky, nejčastěji fanoušky hokeje či fotbalu, ale týká se i problémových návštěvníků například koncertů. Přidělením tohoto trestu je odsouzený povinen spolupracovat s probačními úředníky, ale i s Policií České republiky. Odsouzený vykonává programy sociálního výcviku a převýchovy a programy zaměřené na psychologické poradenství. Pokud probační úředník uzná za potřebné, odsouzený se musí v období konání zakázané akce dostavovat k určenému útvaru Policie ČR. (Probační a mediační služba České republiky, online)

Zákaz vstupu lze uložit pachateli jakéhokoliv úmyslného trestného činu s horní sazbou trestu odnětí svobody do 5 let či přečinu, který se stal v souvislosti s návštěvou společenské akce. Maximální výměra trest zákazu vstupu je určena na 10 let, což je považováno pro pachatele za dostatečně přísný trest s odstrašujícím účinkem. Tento trest by mohl být pro skalní fanoušky teoreticky více odstrašující účinek než trest odnětí svobody. Jako motivace pro řádné dodržování trest by mohlo sloužit to, že odsouzený má možnost po výkonu poloviny trestu zažádat o podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu. (Ščerba, 2009)

Tento trest můžeme považovat za trest výchovného charakteru, který ale obsahuje prvky přímé represe (Strémy, 2018). Lze jej ukládat samostatně, ale je možné jej kombinovat například ve zkušební době podmíněného odsouzení, podmíněného upuštění od potrestání s dohledem nebo po dobu výkonu obecně prospěšných prací. (Ščerba, 2009)

2.7.10 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce na Slovensku

Tento trest můžeme zařadit mezi poměrně nové tresty. Jeho účinnosti nabyla 1. 2. 2014 zákonem č. 1/2014 Z.z., o organizování veřejných športovních podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Obvykle se jedná o akce sportovní, nejvíce zápasy ve fotbalu či hokeji, závody, turistická setkání či jiná setkání řazena do pohybovo-rekreačních. Zavedením tohoto zákona na Slovensku docílili efektivnějšího způsobu, jak bojovat s diváckým násilím. Zároveň napomáhá bezproblémové koordinaci veřejných akcí bez zásahu negativních jevů, které přicházejí ze strany diváků a může se dotýkat oblastí, jako je třeba zdraví, mravnost, vlastnictví či životní prostředí. Výjimku z tohoto zákona tvoří akce, kterých se účastní méně než 300 diváků a zároveň se jedná o akci, která není považována za rizikovou a není akcí mezinárodní. Akce, kterých se týká tato výjimka jsou obvykle juniorské turnaje, seniorské soutěže a akce, kterých se účastní rodiče a jiné blízké osoby sportovců. Dále sem spadají komunitní akce, která organizuje například škola pro své žáky a jejich blízké či zaměstnavatel pro své zaměstnance.

Účel a ukládání trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské události jsou specifikovány v § 62a TZ. Tento trest můžeme ukládat samostatně, pokud soud neusoudí, že je potřeba tento trest kombinovat či zvolit úplně jiný postih. Je ovšem důležité zmínit, že nelze kombinovat s trestem odnětí svobody. Zákaz může být udělen za teoreticky jakýkoliv trestný čin či přečin, pokud splní podmínky již výše zmiňovaného § 62a TZ. Zároveň se musí vzít v úvahu efektivita a smysl uloženého trestu, aby plnil svůj účel.

Soud může udělit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce udělit až na 10 let, pokud odsouzený spáchal úmyslný trestný čin nebo přečin na veřejném shromáždění. Tento čin nemusí být spáchán přímo v čase konání akce a na místě, kde se akce koná, ale musí s ním mít konkrétní spojitost. Kontrola postihu se realizuje skrze probační a mediační pracovníky, kteří mohou odsouzeného namátkově navštěvovat v době konání společenské akce. Dále je možné, aby byla pachateli udělena povinnost dostavovat se na policejní stanici v místě svého bydliště v určité časy, klidně i opakovaně, aby bylo průkazně dokázáno, že se nezdržuje na akcích, kde je mu odepřen přístup. (Strémy, 2018)

2.7.11 Vyhoštění v České republice

Vyhoštění může být udělené pachateli, který není občanem České republiky nebo nebylo přiznané postavení uprchlíka. Může být uděleno jako samostatný trest, ale i jako součást jiného trestu. Cílem tohoto opatření je bezpečnost lidu, majetku nebo jiný obecný

zájem. Ukládá se ve výměře od jednoho roku do deseti let, případně i na dobu neurčitou. Podmínky jsou specifikovány dle zákona č. 253/1997 Sb.

„Po novelizaci trestního zákona z r. 1990 lze uložit vyhoštění i mladistvému, a to za obecných podmínek uvedených v § 57 TrZ a bez jakéhokoliv omezení.“ (Sotolář, 2000, s. 363). V praxi se tento trest nejvíce ukládá v rámci trestního postihu spojeného s terorismem, obchodování se zbraněmi, drogami či jiným nebezpečným materiálem a při spolupráci s organizované trestné činnosti v součinnosti s cizinou.

Vyhoštění není možné uložit za určitých podmínek:

- a) Trest nelze uložit, jestliže se u pachatele nezadařilo zjistit jeho státní příslušnost.
- b) Trest není možné uložit v případě, že pachateli byl poskytnut na území České republiky azyl.
- c) Trest nelze uložit tehdy, pokud má pachatel na území České republiky povolen dlouhodobý pobyt anebo zde má sociální či pracovní zázemí. Také nelze provést vyhoštění, pokud by mělo narušit vazby na rodinu.
- d) Dále nelze vyhoštění provést v případě, že by pachateli ve státě, kam by měl být vyhoštěn, hrozilo nebezpečí spojené s jeho rasou, náboženstvím či politickým přesvědčením. Dále také pokud by mělo docházet k jeho mučení či by hrozilo nelidské zacházení s pachatelem. (Sotolář, 2000)

2.7.12 Vyhoštění na Slovensku

Vyhoštění je na Slovensku upraveno v zákoně č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon. Týká se ho také zákon č. 404/2001 Z.z. o pobyte cudzincov. Tento trest lze ukládat pachateli, který není občanem Slovenské republiky a ani zde nemá poskytnutý azyl či doplňkovou ochranu. Trest nemůže být uložen pachateli za určitých podmínek:

- a) Trest není možné uložit, pokud se u pachatele nepodaří prokázat ani jeho státní příslušnost, ani odkud přicestoval.
- b) Trest není možné uložit pachateli, který je občanem Evropské Unie či občanem státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru a má trvalý pobyt na území Slovenské republiky. Toto neplatí pouze v případě, že jedinec ohrožuje veřejný pořádek či bezpečnost státu.
- c) Trest není možné uložit pachateli, který je občanem Evropské Unie či občanem státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru a na Slovensku pobývá již déle než

10 let. Toto neplatí pouze v případě, že jedinec ohrožuje veřejný pořádek či bezpečnost státu.

- d) Nelze uložit dítěti, pokud to teda není v jeho nejlepším zájmu, které je občanem státu Evropské Unie či státu dohody o Evropském hospodářském prostoru.
- e) Trest nelze uložit tehdy, pokud by se vyhoštěná osoba měla vrátit do státu, kde by jí hrozilo nebezpečí kvůli například její rase, náboženství i by jí hrozilo nelidské zacházení. Toto neplatí v případě, že by pachatel na Slovensku spáchal obzvlášť závažný zločin nebo by pro Slovenskou republiku byl velmi nebezpečným.

Vyhoštění je ukládáno na 1 rok až 15 let. Lze ukládat samostatně, ale i v kombinaci s jinými tresty, například se zákazem vstupu až na 10 let. (§65 Trestného zákona č. 300/2005 Z.z.)

Policie cizince vždy vyhostí za neoprávněné překročení hranice či úmyslné se vyhnutí hraniční kontrole nebo pokud nemá oprávnění pobyt na území Slovenska. Policie může přejít k vyhoštění, jestliže: cizinec ohrožuje bezpečnost státu, byly porušeny předpisy o omamných látkách, při kontrole byl předložen falešný doklad, bylo uzavřené účelové manželství, cizinec maří výkon rozhodnutí státního orgánu a podobně. (Vyhostenie a zákaz vstupu: Čo to je vyhostenie?, online)

2.8 Výsledky výzkumu

V této kapitole své diplomové práce bych chtěla shrnout výsledky, které vyplynuly z komparace při zpracování jednotlivých alternativních trestů po nastudování odborné literatury a příslušných zákonů.

Jako první bych chtěla začít podmíněným trestem odnětí svobody. Ani v Česku ani na Slovensku tento trest není uznaný jako samostatný druh trestu. Tento trest můžeme dále ještě dělit na podmíněné odnětí trestu odnětí svobody s probačním dohledem a bez dohledu. Udělení dohledu je důležité především na Slovensku. Zde se totiž rozlišuje, zda byl dohled udělen či ne. Podmíněný trest odnětí svobody bez dohledu se uděluje za trestné činy, které mají horní sazbu maximálně 2 roky, zatímco podmíněný trest odnětí svobody s probačním dohledem má hranici zvednutou na maximální sazbu v rozsahu 3 let. V České republice se tento trest uděluje za trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody do maximálně 3 let bez ohledu na udělení dohledu. Zkušební doba je v obou zemích stejná, jedná o rozmezí od 1 roka do 5 let v závislosti na závažnosti prohřešku. Dále se v obou zemích k trestům vážou další resocializační programy, podmínky a povinnosti. Slovensko má dodatečné sankce,

kteřé mohou být uděleny, například zákaz přiblížení k poškozenuému na méně než 5 metrů či zákaz pohybu v místě bydliště poškozenuého. Dalším rozdílem je to, že v České republice se za pachatele může zaručit pouze zájmové sdružení občanů, zatímco na Slovensku se za pachatele může zaručit i jakákoli jiná důvěryhodná osoba. Jako shodu můžeme označit, že česká i slovenská právní úprava se shoduje v tom, že se soud rozhoduje o osvědčení odsouzeného dle stejných kritérií.

Tabulka 1 - Podmíněný trest odnětí svobody

Podmíněný trest odnětí svobody	Česká republika	Slovensko
Rozsah	Zkušební doba v rozsahu 1 až 5 let	Zkušební doba v rozsahu 1 až 5 let
Typ provinění	Pro všechny trestné činy s horní sazbou 3 roky	S probačním dohledem pro trestné činy s hodní sazbou 3 roky, bez dohledu s horní sazbou 2 roky
Samostatnost	Není samostatný	Není samostatný

Zdroj: autorka

Jako druhý trest bych ráda zmínila trest domácího vězení. V obou zemích tento postih figuruje jako samostatný trest, který je ale kombinovatelný s jinými tresty. V České republice tvoří výjimku kombinace s obecně prospěšnými pracemi a podmíněným i nepodmíněným trestem odnětí svobody. Na Slovensku se trest kombinuje s různými zákazy a oproti české právní úpravě se připouští i kombinace s trestem povinné práce. V české právní úpravě je možné uložit domácí vězení za přečin či neúmyslný trestný čin s horní hranicí odnětí svobody 5 let. Na Slovensku lze tento trest ukládat pouze za přečiny, ale v obou zemích se tento postih ukládá maximálně na 2 roky.

Hlavní rozdíl spatřuji v tom, že Česká republika kontrolu výkonu trestu realizuje pouze prostřednictvím probační a mediačních pracovníků, zatímco na Slovensku se kromě probačních pracovníků využívá i elektronický monitoring ESMO. Toto považuji za velkou výhodu, jelikož elektronický monitoring kontrolu velmi usnadňuje a je tím pádem i přesnější. V České republice v minulosti elektronický monitoring také fungoval, ale momentálně je pouze vypsáné výběrové řízení na dodavatele monitorovacích zařízení. I přes rozvinutější technologie na Slovensku, domácí vězení je v obou státech stále ještě málo udělovaným alternativním trestem, i když s sebou přináší mnoho výhod, jako je třeba eliminace

negativních vlivů na pachatele ve vězení, možnost styku s rodinou a nevytržení ze společenského života či domácí vězení je pro stát méně nákladné než klasický trest odnětí svobody.

Tabulka 2 - Domácí vězení

Domácí vězení	Česká republika	Slovensko
Rozsah	Až na 2 roky	Až na 2 roky
Typ provinění	Pro trestný čin s horní sazbou do 5 let – přečin a neúmyslný trestný čin	Pro trestný čin s horní sazbou do 5 let – přečin
Samostatnost	Samostatný i kombinovatelný s výjimkou OPP a podmíněného a nepodmíněného trestu odnětí svobody	Samostatně i v kombinaci s jinými alternativními tresty a zákazy

Zdroj: autorka

Jako třetí rozeberu trest obecně prospěšných prací, na Slovensku nazvaný jako trest povinné práce. V tomto alternativním trestu můžeme dle mého názoru pozorovat nejvíce odlišností ze všech zmíněných trestů. V obou zemích jsou obecně prospěšné práce uznány jako samostatný trest, který je kombinovatelný s ostatními tresty. Rozdíl je v tom, že ve slovenské právní úpravě je vyjádřeno, že uložení jiného trestu není nutné vzhledem k tomu, jaká je závažnost a povaha spáchaného činu. Dále je zde ten aspekt, že na Slovensku lze tento trest kombinovat s domácím vězením, zatímco v České republice je tato kombinace považována za nevhodnou. V obou zemích je možné obecně prospěšné práce ukládat za přečiny, ale v České republice je ta výjimka, že trest lze uložit i za nedbalostní trestné činy, které svou maximální hodní sazbou přesahují 5 let.

Další podstatnou odlišnost spatřuji v tom, že česká právní úprava vyžaduje pouze vyjádření postoje pachatele k udělení trestu, zatímco slovenská právní úprava přímo vyžaduje souhlas pachatele, protože zastává ten názor, že pouze se souhlasem může dojít k plné resocializaci a nejlépe se projeví výchovný aspekt trestu. V obou zemích následně probíhá kontrola výkonu práce probačními pracovníky, rozdíl je ovšem v tom, že na Slovensku se nepočítá se spoluprací s probační a mediační službou ještě před udělením rozsudku. Liší se také rozsah trestu ve stanovení minimálního počtu odpracovaných hodin – v České republice je minimum 50 hodin, na Slovensku 40 hodin. Maximální počet odpracovaných hodin je

v obou právních úpravách totožný. V obou zemích odsouzený vykonává trest ve svém volném čase bez nároku na zisk a trest obecně prospěšných prací nelze udělit té osobě, která je nezpůsobilá k výkonu práce.

Tabulka 3 - Obecně prospěšné práce/ Trest povinnej práce

Trest obecně prospěšných prací/Trest povinnej práce	Česká republika	Slovensko
Rozsah	50 až 300 hodin pro dospělého	40 až 300 hodin pro dospělého
Typ provinění	Pro trestný čin s horní sazbou do 5 let – přečin a nedbalostní trestný čin s horní sazbou přesahující 5 let	Pro trestný čin s horní sazbou do 5 let – přečin
Samostatnost	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty	Samostatně, kombinace s jiným alternativním trestem není považována za nutnou

Zdroj: autorka

Jako další je peněžitý trest. V obou právních úpravách lze uložit jako samostatný trest, ale i v kombinaci s jinými tresty. V České republice peněžitý trest nelze ze zákona kombinovat s trestem propadnutí majetku, na Slovensku s trestem odnětí svobody. V obou zemích peníze z tohoto trestu připadají státu a také obě země hledí na to, jaký má pachatel příjem a zdali je schopen vyměřenou částku uhradit, jelikož příliš velká výměra ve vztahu k bídné majetkové situaci pachatele je neefektivní. Dále se v obou právních úpravách trest ukládá za majetkový trestný čin za účelem obohacení pachatele i druhé osoby a za úmyslné a neúmyslné trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody ve výši 5 let. V české právní úpravě jsou navíc zmíněny i tresty, které jsou uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku.

Podstatný rozdíl se nachází v tom, že Česká republika uděluje denní sazby (20 až 730 denních sazeb v rozmezí 100 Kč až 50 000 Kč), zatímco Slovensko uděluje měsíční splátky. Minimální výše trestu na Slovensku je 160 € a maximální výše je stanovena na 331 930 €. Pokud toto přepočítáme na české koruny, tak můžeme vidět, že v České republice je tento trest pojat přísněji, jelikož maximální částka k uhrazení může dosahovat až na 36,5 milionu

korun oproti slovenským 8,3 milionům korun. Na Slovensku navíc není omezena funkce peněžitého trestu jako alternativy k nepodmíněnému odnětí svobody.

Tabulka 4 - Peněžitý trest

Peněžitý trest	Česká republika	Slovensko
Rozsah	Denní sazby (20 až 730) ve výši od 100 Kč do 50 000 Kč	Měsíční splátky v celkové výši od 160 € do 331 930 €
Typ provinění	Majetkový trestný čin za účelem obohacení pachatele i druhé osoby a za úmyslné a neúmyslné trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody ve výši 5 let + činy zmíněné ve zvláštní části	Majetkový trestný čin za účelem obohacení pachatele i druhé osoby a za úmyslné a neúmyslné trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody ve výši 5 let
Samostatnost	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty s výjimkou propadnutí majetku	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty s výjimkou trestu odnětí svobody

Zdroj: autorka

Jako předposlední se budu věnovat trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. V obou zemích lze tento postih udělit jako samostatný trest, ale i v kombinaci s jinými tresty, například s trestem obecně prospěšných prací. V České republice se ukládá za trestný čin s horní sazbou trestu odnětí svobody v maximální výši 5 let či za přečin, který byl spáchán v přímé souvislosti se sportovní, kulturní či jinou společenskou akcí.

Na Slovensku se uděluje za trestné činy a přečiny zmíněné v §62a Tz. Shodně v obou státech dochází ke spolupráci pachatele s probační a mediační službou a s Policií. Další shodou můžeme nalézt v tom, že maximální možná výměra trestu je 10 let. Na Slovensku i v České republice je trest určen především pro extrémní fanoušky fotbalu či hokeje, kteří páchají divácké násilí. Ve slovenské právní úpravě je zmíněna výjimka pro akce, které mají méně než 300 účastníků a také pro komunitní akce.

Tabulka 5 - Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	Česká republika	Slovensko
Rozsah	Až do výše 10 let	Až do výše 10 let
Typ provinění	Trestný čin s horní sazbou trestu odnětí svobody v maximální výši 5 let či za přečin, který byl spáchán ve přímé souvislosti se sportovní, kulturní či jinou společenskou akcí	Trestné činy a přečiny zmíněné v §62a Tz
Samostatnost	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty

Zdroj: autorka

Jako poslední se budu věnovat trestu vyhoštění. Tento alternativní trest je v obou zemích také, stejně, stejně jako trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, prakticky shodný. Lze ukládat samostatně, ale i v kombinaci s jinými tresty, například se zákazem vstupu. Lze také ukládat stejné skupině pachatelů, tudíž pachatelům, kteří nemají českou či slovenskou státní příslušnost či nemají na území státu uznaný azyl či ochranu.

Nejpodstatnější rozdíl vidím v tom, že se liší doba, na kterou se vyhoštění ukládá. V České republice je možné pachatele vyhostit v rozmezí 1 roka až 10 let, ve výjimečných případech lze uvažovat i o vyhoštění na dobu neurčitou. Na Slovensku se vyhoštění uděluje v rozmezí 1 až 15 let. Dále se velmi shodují i podmínky, za kterých není možné pachatele vyhostit.

Tabulka 6 - Vyhoštění

Vyhoštění	Česká republika	Slovensko
Rozsah	V rozmezí 1 až 10 let, ve zvláštních situacích na neurčito	V rozmezí 1 až 15 let
Typ provinění	Trestný čin spáchaná jedincem, který nemá české státní občanství a ani nemá na území státu azyl či ochranu	Trestný čin spáchaná jedincem, který nemá slovenské státní občanství a ani nemá na území státu azyl či ochranu
Samostatnost	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty	Samostatný i kombinovatelný s jinými alternativními tresty

Zdroj: autorka

3 DISKUZE NAD VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této části bych se chtěla zamyslet nad tím, co mi ve výzkumu vyšlo a připojím své poznatky a připomínky.

Jako první, co mě napadlo při zpracovávání jednotlivých trestů je to, že z mého pohledu je Česká republika oproti Slovensku v alternativních trestech benevolentnější z hlediska udělování trestů. Pokud se podíváme na to, za jaká provinění je možné tyto tresty udělovat, můžeme vidět, že Česká republika uděluje alternativní tresty i za závažnější trestné činy než Slovensko. Zároveň i jejich okruh je širší. Na druhou stranu, pokud vezmeme v potaz i to, na jak dlouho se jednotlivé tresty ukládají, v České republice jsou specifikovány přísněji. Ukládají se na delší dobu či ve vyšší míře, konkrétně třeba u peněžitého trestu je výměra v České republice přísnější v rádech milionů.

Jako fakt, který mě osobně nejvíce mrzí, bych vyzdvihla to, že se dle mého názoru klade malý důraz na udělování trestu domácího vězení. V České republice je mi jasné, že domácí vězení může představovat komplikaci v tom, že nemáme spuštěný elektronický monitorovací systém. Ovšem nerozumím tomu, proč na Slovensku není tento trest ukládán více, když pro výkon trestu mají o mnoho lepší podmínky než Češi. Já osobně spatřuji trest domácího vězení jako velmi efektivní formu potrestání. Zároveň si myslím, že jeho ukládáním by se doopravdy mohlo pomoci státním financím v obou státech, protože i přes snahu ukládání alternativních opatření, je ve věznicích stále velmi mnoho odsouzených. Vzhledem k tomu, že domácí vězení je považováno za nejpřísnější sankci, kterou bychom mohli přirovnat alespoň částečně k reálnému vězení si myslím, že větší mírou jeho ukládání bychom mohli snížit míru naplnění věznic, eliminovali bychom působení negativního vězeňského prostředí a také by to bylo mnohem ekonomičtější řešení, protože náklady na den domácího vězení jsou podstatně menší než denní náklady na jednoho klasického vězně.

Dále bych se chtěla zamyslet nad funkcí probační a mediační služby. Otázka, která mě napadá, je ta, jestli potřebujeme samostatnou instituci pro probační úředníky, když na Slovensku samostatná PMS neexistuje, a přece se alternativní tresty uplatňují. Zároveň si ale myslím, že samostatná instituce nabízí českým probačním úředníkům větší možnosti. Oproti Slovensku jsou například čeští probační úředníci schopni realizovat i vedlejší projekty po boku prováděné probace a mediace. Česká republika má navíc i více rozvinuté probační programy a navazuje širší spolupráci s ostatními institucemi. Tento pomyslný náskok si myslím mohl vzniknout i tím, že probace a mediace má v Česku delší tradici než

na Slovensku. Zároveň je ale třeba podotknout, že probace a mediace na Slovensku funguje velice solidně i přes to, že v některých aspektech za Českou republikou zaostávají.

Na závěr diskuze bych ráda zmínila, že v restorativní justici a alternativních trestech vidím určitě budoucnost a myslím si, že je to ta cesta, kterou by česká a slovenská justice měla směřovat. Samozřejmě je nutné podotknout, že ne pro všechny pachatele jsou zatím alternativní tresty tím pravým východiskem, ale doufám, že se i pro ně v budoucnu najde nějaké řešení. Předpokládám ovšem, že bez klasických věznic se stejně jen tak neobejdeme, ale myslím si, že i do jejich struktury by se daly dost dobře implikovat ve větší míře prvky restorativní justice. Já osobně jsem například velkým příznivcem otevřených věznic.

4 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá alternativními tresty v České republice a na Slovensku. O výběru tématu jsem přemýšlela poměrně dlouho, protože jsem nemohla nalézt téma, o kterém bych měla mínění, že mě zásobí znalostmi, které využiji i po ukončení studia. Jelikož do budoucna uvažuji o práci na Probační a mediační službě či u Policie České republiky, tak si myslím, že znalosti ohledně restorativní justice a trestání určitě využiji. Předtím, než jsem začala toto téma zpracovávat, jsem neměla o alternativních trestech moc rozsáhlé znalosti. Tato diplomová práce mi přinesla mnoho nových informací a díky praxi, kterou jsem si vybrala v návaznosti na diplomovou práci, jsem se mohla seznámit s chodem Probační a mediační služby.

Cílem diplomové práce bylo vytvořit komparaci alternativních trestů v České republice a na Slovensku a poskytnout k tomuto tématu adekvátní teoretický základ. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů, jako jsou alternativní tresty a restorativní justice. Dále mapuje vznik alternativních trestů a popisuje funkci a účel trestů obecně. Následně se práce zaměřuje na legislativní rámec výkonu trestu v Čechách i na Slovensku a na funkci Probační a mediační služby v obou výše zmíněných státech. Teoretická část je zakončena přehledem pozitiv a negativ, která s sebou alternativní tresty přinášejí.

V praktické části jsem se primárně zaměřila na komparaci vybraných alternativních trestů v České republice a na Slovensku. Konkrétně srovnává podmíněný trest odnětí svobody, domácí vězení, trest obecně prospěšných prací/trest povinnej práce, peněžitý trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění. Z provedené komparace vyplývají rozdíly a podobnosti jednotlivých právních úprav. Komparace je primárně zaměřena na rozsah jednotlivých trestů, za jaká provinění se tresty ukládají a jestli je možné je ukládat samostatně či v kombinaci s jinými alternativními tresty. Výsledkem komparace je to, že si jsou alternativní tresty v obou zemích relativně podobné. Jako největší rozdíl jsem shledala to, že v České republice jsou alternativní tresty ukládány za širší spektrum trestů, ale zároveň jsou jejich podmínky přísnější, jelikož jejich výměra je vyšší.

Do budoucna si myslím, že má tato práce potenciál k rozpracování. Napadá mě, že by se práce dala rozšířit ještě o další alternativní tresty, které v této práci nezmiňuji. Dále by se i pro jednotlivé tresty daly stanovit další znaky, které by mohly komparaci prohloubit. Zároveň i omezený výběr alternativních trestů považuji za limit mé práce.

Zpracování této diplomové práce pro mě bylo velkou zkušeností, jelikož jsem takhle obsáhlou práci ještě nezpracovávala. Zároveň to bylo poprvé, co jsem použila ve výzkumu metodu komparace, tudíž jsem si alespoň vyzkoušela novou výzkumnou metodu, jejíž znalost mi bude do budoucna určitě prospěšná.

5 Použitá literatura

Monografie

1. BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. Slovník sociální patologie. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.
2. ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
3. DAVIS, Angela Y. Are prisons obsolete?. New York: Seven stories press, 2003. ISBN 978-1-58322-581-3.
4. GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788075985545.
5. JANDOUREK, Jan. Úvod do sociologie. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.
6. JELÍNEK, Jiří. O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce. Praha: Leges, 2009. Teoretik. ISBN 978-80-87212-21-9.
7. KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.
8. LICHNER, Vladimír. Probácia v systéme trestnej politiky a sociálnej práce. Košice: Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta, UPJŠ v Košiciach, 2018. ISBN 978-80-8152-631-2.
9. MALÁ, Drahomíra. Vězeňství po česku. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3.
10. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
11. MITLÖHNER, Miroslav. Trestní právo. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-462-5.
12. NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. Kriminologie. 3., přeprac. Vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-376-8.

13. OCHRANA, František. Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 9788024642000.
14. OSMANČÍK, Otakar a Jan ROZUM. K problematice alternativních trestů a opatření. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-26-6.
15. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. Probační a mediační služba 2001-2021. Praha. Dům tisku s.r.o., 2021.
přepřacované vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, Dny práva ..: Days of Law .. Brno: Masarykova univerzita, [2009?]-. ISBN 978-80-210-4990-1.
16. Rizman, S., Sotolář, A., Šámal, P.: K problematice alternativních trestů. Trestní právo 1997, č. 7-8, příloha s. III; srov. Též č. 46/1983 Sb. Rozh. Tr.
17. SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.
18. STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK. Alternativné tresty. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5.
19. Šámal, P., Pury, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. I. Díl. 6. doplněné a
20. ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.
21. ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
22. VETEŠKA, Jaroslav. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

Internetové zdroje

1. Advokátní deník: Počet alternativních trestů v Evropě roste, Česko je nad průměrem [online]. 2019 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/05/21/pocet-alternativnich-trestu-v-evrope-roste-cesko-je-nad-prumerem/>
2. BLAŽEK, JUDr. Jakub. Trestní zákoník a trestní řád, jaké jsou mezi nimi rozdíly? Rok v obci [online]. 24.8.2015 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.rokvobci.cz/systém-redaktoru/detail/577-trestni-zakonik-a-trestni-rad/>
3. BREJŠKOVÁ, Tereza. Komparace právní úpravy alternativních trestů ve vybraných zemích EU [online]. Brno, 2021 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/i03pw/Diplomova_prace.pdf.
4. HINKELMANNOVÁ, Mgr. Simona. Podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený [online]. 19. únor 2018 [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.shak.cz/blog/podezrely-obvineny-obzalovany-odsouzeny>
5. IVAN, gen. Ing. Milan. ÚSTAVNÝ PORIADOK PRE ODSÚDENÝCH: v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica-Kráľová [online]. In: . 2020, s. 28 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/file/f7ce98e3-c832-414e-975c-19ee952a27c0.pdf>
6. MACKENZIE, Doris L. Sentencing and Corrections in the 21st Century: Setting the Stage for the Future [online]. National Institute of Justice (NIJ), 2001 [cit. 2022-03-25]. ISBN 96-SC-LX-0001. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh241/files/archives/ncjrs/189106-2.pdf>
7. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Probácia a mediácia v trestnom práve: Informácie pre občanov. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/sluzby/probacia-a-mediacia/informacie-pre-obcanov/?fbclid=IwAR37jbKuMTUdaDu2sYUsCNGBuI3-0ypcakZDkkf4na8FX0YhFg3myKQ4vWI>
8. Obviněný: Práva a postavení obviněného [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, © 2023 [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/kdo-je-kdo-v-trestnim-rizeni/obvineny/>

9. Oddělení výkonu trestu [online]. Vězeňská služba České republiky, © 2023 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac/sekce/oddeleni-vykonu-trestu>
10. Podmíněný trest: O trestním právu srozumitelně [online]. C2006-2023 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: www.trestni-rizeni.com Read more <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/podminen-y-trest>
11. Ščerba, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin Advokacie [online]. 2009, 10, s. 86-89 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2009/BA_10_2009_web.pdf
12. Trest zákazu vstupu: Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce [online]. Probační a mediační služba [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/trest-zakazu-vstupu/>
13. Trestní odpovědnost [online]. ©2023 [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://obvineny.cz/poradna/trestni-odpovednost/>
14. Ukládání alternativních trestů v praxi [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, ©2017 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>
15. USAČEV, JUDr. Borislav. Elektronický systém monitoringu 61 sob. Projustice: Vedecko-odborný recenzovaný časopis pre právo a bezpečnostné vedy [online]. 21.3.2017 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.projustice.sk/trestne-pravo/elektronicky-system-monitoringu-osob>
16. Ústredný portál verejnej správy: Probácia a mediácia v trestnom konaní [online]. 2017 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_probacia-a-mediacia-v-trestnom/
17. Vězeňská služba České republiky: Vnitřní řád [online]. © 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-kynsperk-nad-ohri/sekce/vnitri-rad-veznice-kynsperk-nad-ohri>
18. Zbor väzenskej a justičnej stráže: O zbore [online]. Bratislava, © 2019 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.zvjs.sk/sk/o-zbore>
19. 528/2005 Z. z.: Časová verzia predpisu účinná od 01.01.2019 [online]. Úrad vlády Slovenskej republiky [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/528/>

20. VICHEREK, JUDr. Roman. Účel trestu [online]. 2013 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>
21. Vyhostenie a zákaz vstupu: Čo to je vyhostenie? [online]. Liga za ľudské práva, © 2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.hrl.sk/sk/info-o-migracii/vyhostenie-a-zakaz-vstupu>

Zákony

1. Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon
2. Zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok
3. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
4. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
5. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů
6. Vyhláška č. 345/1999 Sb
7. Zákon č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody a zmene a doplnení niektorých zákonov
8. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákoník
9. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich